

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄ ΤΕΥΧΟΣ 51^ο ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2010

Το Ξηροκάμπι
Περίοδος Α΄ 1966-1977

Η ΦΑΡΙΣ
Περίοδος Β΄ 1979-1981
Περίοδος Γ΄ 1992-2001
Περίοδος Δ΄ 2002-

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου Αποφοίτων Σχολείων Φάριδος

Έδρα: Ξηροκάμπι Φάριδος, Λακωνία

Συντακτική επιτροπή: Γεώργ. Θεοφ. Καλκάνης, Θεόδ. Στ. Κατσουλάκος,
Παναγ. Ηλ. Κομνηνός

Επιμελητής έκδοσης: Θεόδ. Στ. Κατσουλάκος,

Συρακουσών 101, Λαμπρινή, Αθήνα, τηλ. 210 2515864

Ταμίας: Ιωάννης Παν. Κονίδης, Ξηροκάμπι, τηλ.: 27310 35029

Η ΦΑΡΙΣ της Δ΄ περιόδου (2002-) ευρίσκεται (και) σε ηλεκτρονική μορφή στον δικτυακό τόπο: micro-kosmos.uoa.gr/faris

Ετήσια συνδρομή έντυπης μορφής: εσωτερικού 5 € εξωτερικού 25 \$ Η.Π.Α.

Περιεχόμενα :

<i>Δέσποινας Σ. Μιχάλαγα</i> , Οι αδελφές μονές Ζερμπίτσας και Μαύρου Μώλου	3
<i>Παναγιώτη Κ. Κούρταλη</i> , Τα Πάθη του Χριστού ή το Μοιρολόι της Παναγιάς δια στόματος Μαριγώς Ν. Δημητρακοπούλου (1902-1997)	5
<i>Παναγιώτη Η. Κομνηνού</i> , Μια συγκλονιστική αρχαιολογική ανακάλυψη	8
<i>Μίμη Σ. Κουμουτσίδη</i> , Αναμνήσεις από την Αποκριά	12
<i>Θεοδώρου Σ. Κατσουλάκου</i> , Η καταγωγή της οικογένειας Γεωργόπουλου	15
<i>π. Γεωργίου Λάτση</i> , Στο Ξηροκάμπι ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Ανδρούσης κ. Θεόκτιστος	16
<i>Ηλία Γ. Αποστολάκου</i> , Η βρύση Ροδάφ(ι)να του Παλιοχωριού	18
<i>Δημητρίου Γ. Πρέβα</i> , Τα χωριά του Δήμου Φάριδος κατά την Τουρκοκρατία.....	18
<i>Τάσου Δ. Βολτή</i> , Η Κουμουστά των αναμνήσεων	20
<i>Ποταμίτη</i> , Ο Αετός Ποταμιάς, μια ζωντανή ιστορία.....	21
<i>Δημήτρη Π. Καστάνη</i> , Η τροφοδοσία στον Δημοκρατικό Στρατό	23
<i>Ηλία Γ. Αποστολάκου</i> , Τα αλώνια του Παλιοχωριού	24
<i>Παναγιώτη Δ. Χριστοφιλάκου</i> , Οπλοφορία.....	25
<i>Αωνύμου</i> , Εμπορικός Σύλλογος Ξηροκαμπίου.....	25
<i>Ζαμπετίνας Π. Σταθάκου</i> , Στη μάνα μου	26
<i>Συνδρομές</i>	26
<i>Θ.Σ.Κ., Δ.Θ.Κ., Κ.Μ.Κ.</i> , Της Αγοράς.....	27
<i>Γεωργίου Α. Κοκκορού, Πάνου Κ. Μηνακάκη</i> , Πένθη – Άγις Α. Κοκκορός (1918-2009) ..	28
<i>Βιβής Ξ. Κωτσιτοπούλου</i> , Τα νέα μας	31

Εξώφυλλο: Η Παναγιά η Καταφυγιώτισσα

Δέσποινας Σ. Μιχάλαγα*

Οι αδελφές Μονές Ζερμπίτσας και Μαύρου Μώλου¹

Μία αχρονολόγητη επιστολή², την οποία απέστειλαν από την Κωνσταντινούπολη στον capitán general Daniel Dolfin³ οι μοναχοί της μονής του Μαύρου Μώλου, καταδεικνύει τις σχέσεις μεταξύ αυτής και της πελοποννησιακής μονής Ζερμπίτσας⁴.

Στην επιστολή τους οι μοναχοί αιτούνται τη συνδρομή του βενετού αξιωματούχου σε οικονομικές υποθέσεις τους στην Πελοπόννησο, η οποία τότε τελούσε κάτω από βενετική κυριαρχία⁵. Μετά τους χαιρετισμούς και τις ευχές προς τον αποδέκτη, εξιστορούν τα γεγονότα, τα οποία τους οδήγησαν στη σύνταξη της επιστολής-αίτησης. Συγκεκριμένα αναφέρουν ότι σε παρελθόντα χρόνο (ο οποίος προσδιορίζεται πριν από το θάνατό του) είχαν παραδώσει –μάλλον δανείσει– στο Μανωλάκη Καστοριανό⁶ ένα σεβαστό χρηματικό ποσό της μονής. Ως απόδειξη για την καταβολή του ποσού είχαν λάβει, παρουσία του Πατριάρχου και άλλων ιεραρχών, *ομολογία* του τότε μητροπολίτου Ναυπλίου και Άργους, Εξατίας, όμως των αναταραχών της εποχής (του Στ' Βενετοτουρκικού πολέμου δηλαδή), που μεσολάβησαν, δεν κατέστη δυνατό να διεκδικήσουν *το δίκαιον* –το οφειλόμενο ποσό–, η υπόθεση χρόνισε και στο διαρρέυσαν διάστημα *άλλαξαν και τα πρόσωπα των αρχιερέων*. Μετά όμως από εκείνες τις δυσκολίες, κατά την ειρηνική περίοδο της δεύτερης βενετικής κυριαρχίας της Πελοποννήσου, οι αποστολείς, *κατά τους κανόνες και ταις συνθήκαις οπού έχουν ταις εκκλησιαστικαίς να δέχονται οι νέοι αρχιερείς τα χρέη των προ αυτών*, αποφάσισαν να διεκδικήσουν τα οφειλόμενα από το σύγχρονο μητροπολίτη Ναυπλίου, τον από Ευρίπου Αμβρόσιο⁷. Δράττονται

**Λέκτωρ του τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.*

¹ Η παρούσα εργασία αποτελεί προδημοσίευση μελέτης της γράφουσας με τίτλο: «Η κωνσταντινοπολίτικη μονή του Μαύρου Μώλου και η Πελοπόννησος».

² E.B.E. 3921, φ. 248-250ν (CLXXI).

³ Στοιχεία για το πρόσωπο και τη δράση του βλ. Δέσποινας Στ. Μιχάλαγα, «Αναφορά του Daniel Dolfin σχετικά με την Ορθόδοξη Εκκλησία στη βενετοκρατούμενη Πελοπόννησο», *ΕΕΘΣΠΑ ΜΑ'* (2006) 601-604.

⁴ Για τη μονή βλ. γενικά σε Θ. Ν. Σιμοπούλου, *Η Ιερά Μονή Ζερμπίτσας. Ανέκδοτα περί αυτής έγγραφα - κειμήλια*, Εν Αθήναις 1966, όπου και η προηγούμενη γι' αυτήν βιβλιογραφία.

⁵ Βλ. σχετ. Δέσποινας Στ. Μιχάλαγα, *Συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία της Πελοποννήσου κατά τη β' βενετοκρατία (1685-1715)*, Αθήνα 2008, όπου και η σύγχρονη για το θέμα βιβλιογραφία.

⁶ Για τον άρχοντα Μανωλάκη Καστοριανό βλ. Αθ. Κομνηνού-Υψηλάντου, *Εκκλησιαστικών και πολιτικών των εις δώδεκα, βιβλίον Η', Θ' και Ι' ήτοι: Τα μετά την Άλωσιν (1453-1789)*, Εν Κωνσταντινουπόλει 1870 (αναστ. εκδ. Αθήναις MCMLXXII), 192, όπου Μανολάκης Καστοριανός ο βασιλικός πρωτογούναρης, κάτοικος Ορτάκιοι. Για τη συντεχνία των γουναράδων στην Κωνσταντινούπολη, τις χορηγίες τους σε σχολεία και το Μανωλάκη βλ. Μ. Καλινδέρη, *Αι συντεχνίαι και η Εκκλησία επί Τουρκοκρατίας*, Εν Αθήναις 1973, 130-135.

⁷ Για τη ζωή και την προσωπικότητα του Αμβροσίου βλ. Δέσποινας Στ. Μιχάλαγα, «Ο Ναυπλίου και Άργους Αμβρόσιος και οι εκκλησιαστικές του περιπέτειες. (Συμβολή στην προσωπικότητα του ιεράρχη από αδημοσίευτα έγγραφα της β' βενετικής κυριαρχίας στην Πελοπόννησο)», *Πελοποννησιακά ΚΘ'* (2008) 129-178.

μάλιστα της ευκαιρίας για το θέμα αυτό, εξαιτίας της επικείμενης άφιξης στην Πελοπόννησο του Ζαχαρία Μακρή⁸, να τον ορίσουν πληρεξούσιό τους και να του παραδώσουν την προαναφερθείσα ομολογία. Εκτός από τον τελευταίο, κατέστησαν επίσης επιτρόπους τους, τον Αθανάσιο Ζυγομαλά και το Μιχάλη από το Μυστρά, τους οποίους εφοδίασαν με σχετικές πατριαρχικές επιστολές και *βεβαιωτικά της ομολογίας*. Τέλος, σημειώνοντας πολλές φορές τη λέξη «δικαίον», ικετεύουν τον αποδέκτη να αναγνωρίσει την απαίτησή τους και να επιτρέψει την εξαγωγή χρηματικού ποσού από την Πελοπόννησο προς την Κωνσταντινούπολη⁹, χωρίς να λησμονήσουν επίσης την αποστολή δώρου προς αυτόν.

Το κείμενο της επιστολής είναι χαρακτηριστικό της ανθρώπινης συμπεριφοράς, παρά τις αντιξοότητες των καταστάσεων. Ορθόδοξοι μοναχοί, υπήκοοι μουσουλμάνων, αιτούνται τα δικαιώματά τους από ρωμαιοκαθολικούς αξιωματούχους. Παρά τις πολεμικές συγκρούσεις, οι εμπορικές δραστηριότητες είναι απόλυτα σεβαστές στο πλαίσιο των διαπροσωπικών σχέσεων, των κρατικών συνθηκών, αλλά και του Κανονικού δικαίου και του εκκλησιαστικού έθους. Το πελοποννησιακό μοναστήρι που ευημερεί¹⁰ οφείλει να συνδράμει το κωνσταντινολίτικο που πένεται. Στην προκειμένη περίπτωση, μάλιστα, είναι προτιμότεροι οι ετερόδοξοι από τους αλλόθρησκους, προκειμένου η Ορθοδοξία να διαφυλάξει τα ιερά της.

Τέλος, η επιστολή αναδεικνύει μια έως σήμερα άγνωστη παράμετρο της ιστορίας της κωνσταντινολίτικης μονής του Μαύρου Μώλου, το γεγονός δηλαδή ότι η αρχή και κοιτίδα της (χωρίς να προσδιορίζεται χρονικά) ανάγεται στην Πελοπόννησο, αποτελώντας με τη μονή Ζερμπίτσας *αδελφά* μοναστήρια.

---

⁸ Για το πρόσωπό του βλ. Δέσποινας Στ. Μιχάλαγα, «Ζαχαρίας Μακρής. Εκκλησιαστικός παράγων του 18^{ου} αιώνα. (Επιστολές από τη β' Βενετοκρατία στην Πελοπόννησο)», *ΕΕΘΣΠΑ* ΛΘ' (2004) 591-640.

⁹ Για τις απαγορεύσεις απόδοσης των πατριαρχικών δικαίων ή και άλλων χρηματικών ποσών προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο βλ. Δέσποινας Στ. Μιχάλαγα, «Πατριαρχικά γράμματα από τη Β' Βενετοκρατία στην Πελοπόννησο», *ΕΕΘΣΠΑ* ΛΗ' (2003) 635-676. Της ίδιας, «Ζαχαρίας Μακρής», όπ. παρ.

¹⁰ Η μονή Ζερμπίτσας, κατά την εξεταζόμενη εποχή, εμφανίζεται στο συγκεντρωτικό κατάστιχο της εκκλησιαστικής περιουσίας να κατέχει σημαντική περιουσία στο *Teritorio di Mistra*. Αναλυτικά το *Monasterio di Zerbizza, con un ospitio nel loco detto Meglisia* ήταν σταυροπήγιο και είχε στην κατοχή του 76 οικίες-κελλιά, 195 αμπέλια σε αξινάρια (τσαπαδιές), 1090 ελαιόδενδρα, 159 χωράφια σε στρέμματα, 1433 οπωροφόρα δένδρα, 1 εργαστήριο, 6 κήπους ή περιβόλια, 30 χωράφια σε ζευγαριές και 4 ανεμόμυλους. Πρβλ. σχετ. Μιχάλαγα, *Συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία της Πελοποννήσου*, όπ. παρ., 404-405.

Παναγιώτη Κ. Κούρταλη

Τα Πάθη του Χριστού ή το Μοιρολόι της Παναγιάς δια στόματος Μαριγώς Ν. Δημητρακοπούλου (1902-1997)

Το μοιρολόι που ακολουθεί το τραγουδούσε κάθε χρόνο ανήμερα το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής η αείμνηστη γιαγιά μου Μαριγώ Νίκωνος Δημητρακοπούλου (το γένος Ευστρατίου Ορφανάκου).

Μαριγώ Ν. Δημητρακοπούλου
(1902-1997)

Το έμαθε, όπως μου είχε πει η ίδια, από έναν ηλικιωμένο μανιάτη μοιρολοίστη που από τις αρχές της δεκαετίας του 1920 έως και το 1932 ερχόταν στο Ξηροκάμπι. Αυτός ντυμένος φτωχικά και κρατώντας στο αριστερό του χέρι ένα μεγάλο κοφίνι, όπου έβαζε μέσα ό,τι ο καθένας είχε την καλοσύνη και τον φίλεψε, το τραγουδούσε ολόκληρο γυρνώντας ένα – ένα τα σπίτια του χωριού από νωρίς το πρωί μέχρι και αργά το απόγευμα της Μεγάλης Παρασκευής.

Το μοιρολόι αυτό που μαζί με κάποια δημοτικά τραγούδια και ορισμένες λαϊκές αφηγήσεις της γιαγιάς αποτελεί το χειρόγραφο περιεχόμενο ενός μικρού σχολικού τετραδίου, το κατέγραφα τον Απρίλιο του 1987.

Με τη συμπλήρωση 13 ετών από την ημερομηνία του θανάτου της (26/4/1997) το δημοσιεύω εδώ αυτούσιο μαζί με τη φωτογραφία της και το αφιερώνω στον ιερό της ίσκιο, τον οποίο πολλές φορές νιώθω να με καθοδηγεί συμβουλευόντάς με από ψηλά και να με παρακινεί, όπως τότε : Έλα ν' ανεβούμε στη Μπαρμπανίτσα και τον Αγιο-Σπυρίδωνα, σήκω να πάμε στην Κουμουστά ...

Σήμερα μαύρος ουρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα όλοι θλίβονται και τα βουνά λυπούνται,
σήμερα βάλανε βουλή οι άνομοι Εβραίοι,
οι άνομοι, παράνομοι και τρισκαταραμένοι¹
για να σταυρώσουν το Χριστό, τον πάντων Βασιλέα.
Ο Κύριος ηθέλησε να μπει σε περιβόλι
να λάβει Δείπνο Μυστικό για να τον λάβουν όλοι.
Κι η Παναγιά η Δέσποινα καθόταν μοναχή της,
τις προσευχές της έκανε για το Μονογενή της.
Φωνή εξήλθε εξ Ουρανού κι απ' Αρχαγγέλου στόμα:
-Φτάνουν, κυρά μου, οι προσευχές, φτάνουν και οι μετάνοιες,
το γιο σου τον επιάσανε και σα φονιά τον πάνε
και στου Πιλάτου τις αυλές σκληρά τον τουραγνάνε².
-Χαλκιά-χαλκιά, φιάξε³ καρφιά, φιάξε τρία περόνια.
Κι κείνος ο παράνομος βαρεί και φιάνει⁴ πέντε.
-Εσύ, χαλκιά, που τά 'φιαξες πρέπει να μας διδάξεις.
-Βάλτε τα δυο στα πόδια του και τ' άλλα δυό στα χέρια,
το πέμπτο το φαρμακερό βάλτε το στην καρδιά του,
να στάξει αίμα και νερό να πληγωθεί η καρδιά του.
Κι η Παναγιά σαν τ' άκουσε έπεσε και λιγώθη⁵,
σταμνί νερό της ρίζανε, τρία κανάτια μόσχο,
και δύο με ροδόσταμο, για να της έρθει ο νους της.
Και σαν της ήρθε ο λογισμός, και σαν της ήρθε ο νους της,
ζητάει θηλιά να φουρκιστεί⁶, φωτιά να πάει να πέσει,
ζητάει γκρεμό να γκρεμιστεί για το Μονογενή της.
-Μη φουρκιστείς, μανούλα μου, δεν πνίγουντ' οι μανάδες
και μην καείς, καρδούλα μου, δεν καίγουντ' οι κυράδες.
Λάβε, κυρά μου, υπομονή, κάνε κι εσύ κουράγιο.
-Και πώς να λάβω υπομονή και να κάνω κουράγιο,
που έχω ένα γιο μονογενή και κείνον Σταυρωμένο;
Η Μάρθα, η Μαγδαληνή και του Λαζάρου η μάνα
και του Ιακώβου η αδερφή, κι οι τέσσερες αντάμα,
πήραν το δρόμο το στρατί, στρατί το μονοπάτι
και το στρατί τις έβγαλε μες του ληστή την πόρτα.
-Άνοιξε πόρτα του ληστή και πόρτα του Πιλάτου.
Κι η πόρτα από το φόβο της ανοίγει μοναχή της.
Τηράει⁷ δεξιά, τηράει ζερβά, κανένα δεν γνωρίζει,
τηράει δεξιότερα βλέπει τον Άγιο Γιάννη,

¹ Οι χαρακτηρισμοί αφορούν τους σταυρωτές του Χριστού και όχι όλους γενικά τους Εβραίους
τυραννάνε

² φτιάξε

³ φτιάχνει

⁴ λιποθύμησε

⁵ να κρεμαστεί, να πνιγεί

⁶ κοιτάει

Άγιε μου Γιάννη, Πρόδρομε και βαφτιστή του γιου μου,
μην είδες τον υγιόκα μου και σε διδάσκαλό σου;
-Δεν έχω στόμα να σου πω, γλώσσα να σου μιλήσω,
δεν έχω χεροπάλαμο για να σου τότε δείξω.
Βλέπεις Εκείνον τον γυμνό, τον παραπονεμένο,
οπού φορεί ποκάμισο⁸ στο αίμα βουτηγμένο,
οπού φορεί στην κεφαλή αγκάθινο στεφάνι;
Αυτός είναι ο γιόκας σου και με διδάσκαλός μου!
Κι η Παναγιά πλησίασε, γλυκά τον αγκαλιάζει.
-Δε μου μιλάς, παιδάκι μου, δε μου μιλάς, παιδί μου;
-Τι να σου πω, μανούλα μου, που διάφορο δεν έχεις·
μόνο το Μέγα Σάββατο κοντά στο μεσονύχτι,
που θα λαλήσει ο πετεινός και κρούσουν⁹ οι καμπάνες,
τότε κι εσύ, μανούλα μου, θά' χεις χαρές μεγάλες!
Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γη, σημαίνουν τα επουράνια,
σημαίνει κι η Αγία Σοφία με τις πολλές καμπάνες.
Όποιος τ' ακούσει σώζεται κι όποιος το πει αγιάζει,
κι όποιος το καλαφριγκαστεί¹⁰ Παράδεισο λαμβάνει,
Παράδεισο και λίβανο μέσα απ' τον Άγιο Τάφο.
Δώστε κι εμέ τον κόπο μου ό,τι είναι ορισμός σας
και ο Αναστηθείς Χριστός νά 'ναι πάντα βοηθός σας.

Καλή Ανάσταση και Χρόνια Πολλά!

---

⁸ ποκάμισο

⁹ χτυπήσουν, σημάνουν

¹⁰ το ακούσει προσεκτικά και το κατανοήσει

Παναγιώτη Η. Κομνηνού

Μια συγκλονιστική αρχαιολογική ανακάλυψη

Η ομιλία της εφόρου της Ε΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων κ. Αδαμαντίας Βασιλογάμβρου που έγινε με πρωτοβουλία του Δήμου Φάριδος και του ΟΝΑΠ στην αίθουσα του ξενώνα «Ταλετόν» στο Ξηροκάμπι το βράδυ της 2ας Δεκεμβρίου 2009, σε σχέση με το ανασκαπτόμενο μυκηναϊκό ανακτορικό συγκρότημα της περιοχής Αγίου Βασιλείου Ξηροκαμπίου και με τα όσα μέχρι τώρα έχουν ανακαλυφθεί από τις συνεχιζόμενες εργασίες ανασκαφής, υπήρξε από άποψη αρχαιολογικού ενδιαφέροντος ίσως η σημαντικότερη των όσων έχουν γίνει ποτέ τα τελευταία χρόνια για μυκηναϊκά ευρήματα στο νομό Λακωνίας. Και μάλιστα ακόμη πιο σημαντική και από εκείνη την ομιλία που προηγήθηκε στην Αρχαιολογική Εταιρεία Αθηνών κατά την 27/4/2009, όπου για πρώτη φορά η ίδια αρχαιολόγος μίλησε για το ίδιο θέμα, καθ' όσον έκτοτε στα αρχικά ευρήματα έχουν προστεθεί και νέα ενισχυτικά των αρχικών εκτιμήσεων περί μυκηναϊκού ανακτορικού συγκροτήματος στην ίδια περιοχή.

Η κ. Βασιλογάμβρου αναφέρθηκε διεξοδικά με χρήση διαφανειών σε σωρεία ευρημάτων, που όμοιά τους συναντώνται κυρίως σε χώρους μυκηναϊκών ανακτορικών κέντρων. Ακόμη αναφέρθηκε στις ευρεθείσες τοιχογραφίες και στις πινακίδες με τη γραμμική γραφή Β – είναι ως γνωστό η γραφή που χρησιμοποιήθηκε στον ελλαδικό χώρο κατά τη μυκηναϊκή περίοδο – που συνιστούν πειστικά δείγματα ύπαρξης ανακτορικού κέντρου στην περιοχή Αγίου Βασιλείου Ξηροκαμπίου.

Αν οι εκτιμήσεις της κ. Βασιλογάμβρου εκ των συνεχιζομένων εργασιών ανασκαφής αναδειχτούν ισχυρές και πραγματικά αποκαλυφθεί σε κάποιες διαστάσεις του το περί ου ο λόγος ανάκτορο και βεβαιωθεί ότι είναι το κύριο της μυκηναϊκής περιόδου στην περιοχή Λακεδαιμόνος, το οποίο, κατά την ίδια, έλληνες και ξένοι αρχαιολόγοι ανεπιτυχώς προσπαθούν από πολλές δεκαετίες πριν να εντοπίσουν, τότε πρόκειται για συγκλονιστική αρχαιολογική ανακάλυψη που ίσως αναθεωρήσει τον τοπικό αρχαιολογικό χάρτη και συμπληρώσει την τοπική και όχι μόνο ιστορία.

Αν λοιπόν έτσι συμβεί, τότε - και βέβαια πάντα κατά την άποψη του γράφοντος - θα αναθεωρηθεί ο τοπικός αρχαιολογικός χάρτης, διότι πάραυτα θα τεθεί ζήτημα γεωγραφικό της έδρας των τότε ηγεμόνων της πλέον ισχυρής μυκηναϊκής πόλης στη λακωνική, η οποία πόλη θα πρέπει να εκτεινόταν γύρω ή πλησίον των ανακτόρων, πράγμα που λογικά σημαίνει πως η θέση της μυκηναϊκής Σπάρτης δεν συμπίπτει με τη θέση της δωρικής Σπάρτης.

Θα απομυθοποιηθούν και θα ενισχυθούν ιστορικά οι τοπικοί θρύλοι και οι ομηρικές αναφορές για τους τότε βασιλείς της Σπάρτης και ειδικότερα για τους πλέον γνωστούς εκ τούτων, τον Μενέλαο και την Ωραία Ελένη, καθώς και για το ανάκτορό τους, όπου κατά την ίδια περίοδο συνέβησαν σπουδαία γεγονότα.

Θα αποδειχτεί η ύπαρξη ανακτόρου αντίστοιχης σημασίας εκείνων της Πύλου, των Μυκηνών, της Τίρυνθας, καθώς και της άγνωστης μέχρι τώρα γύρω πόλης που το εύρος της πρέπει να συμπίπτει με τη σημερινή περιφέρεια ανατολικά

του Ξηροκαμπίου, όπου σε συνεχόμενο μεγάλο πλάτος και μήκος απαντώνται διάσπαρτα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα.

Η συσχέτιση του ανακτόρου τού Ξηροκαμπίου με εκείνο του Μενελάου και κυρίως της Ωραιάς Ελένης θα προκαλέσει παγκόσμια συγκίνηση και ενδιαφέρον και θα πρέπει να αναμένεται μεγάλη ιστορική και αρχαιολογική κινητικότητα, ενώ τα ποικίλα οφέλη από την αύξηση της επισκεψιμότητας του τόπου θα δημιουργήσουν προοπτικές ανάλογες εκείνων των υπολοίπων μεγάλων ανά τη χώρα αρχαιολογικών χώρων.

Μάλιστα, αν το πιο πάνω γεγονός των ευρημάτων εκ της ανασκαφής του Ξηροκαμπίου συνδυαστεί και με την επιβαλλόμενη, κυρίως στην περιοχή της ακρόπολης, ανασκαφή και αποκάλυψη ικανού μέρους της δωρικής Σπάρτης, τότε βάσιμα μπορεί να προσδοκάται η ανάδειξη του συνεχόμενου τούτου γεωγραφικού χώρου σε σπουδαιότατο αρχαιολογικό κέντρο.

Είναι παγκοίμως γνωστό πως η Πολιτεία, χωρίς βέβαια να παραβλέπεται και η απραξία της σημερινής πόλης, έχει αδιαφορήσει κατά τρόπο προκλητικά απαράδεκτο για τη διαχρονική Σπάρτη και επιβάλλεται κάποια στιγμή να επανορθώσει. Μόνη της όμως η Πολιτεία και δίχως πιέσεις, εάν κρίνουμε από τη μέχρι τώρα στάση της, δεν πρόκειται να το πράξει. Η Σπάρτη πρέπει επί τέλους να πιέσει, να αξιώσει και να διεκδικήσει. Πρέπει να γίνει κάτι ανάλογο της ίδρυσης των πανεπιστημιακών σχολών και κάτι παραπάνω και ασφαλώς να συνεισφέρει σοβαρά και η ίδια.

Έχει λεχθεί και είναι τούτο αλήθεια πως κάποιοι δρόμοι του μέλλοντος της χώρας μας εκκινούν από τον αρχαίο πολιτισμό της, οι αξίες και τα σύμβολα του οποίου δεν έχουν μόνο ανθρωπιστικές και πολιτισμικές διαστάσεις, αλλά επιπρόσθετα συνδέονται και με οικονομικές παραμέτρους και αναπτυξιακές προοπτικές. Ο τουρισμός λ.χ. έχει αποδειχτεί πως μπορεί από πλευράς οφέλους να αποτελέσει για έναν παραμελημένο τόπο το αντίστοιχο μιας τοπικής «βαρειάς βιομηχανίας», αν στο τυχόν υπάρχον ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον συνυπολογιστούν και τα τυχόν υπάρχοντα ξεχωριστά αρχαιολογικά μνημεία που συνδέονται με έναν ιδιαίτερο ιστορικό και πολιτιστικό παρελθόν.

Μέχρι τώρα και παρά το ότι ο νομός Λακωνίας γενικά έχει να επιδείξει σπουδαία φυσικά μνημεία και τοπία ιδιαίτερου κάλλους (θάλασσες, βουνά, Μάνη, σπήλαια κ.ά.) και θεωρείται ευλογημένος τόπος, παρά ταύτα και με δεδομένη πλέον την αρνητική και δίχως ελπίδα αναστροφής πορεία του γεωργικού τομέα, δεν έχει καταφέρει την υπέρβαση και αρκείται να βιώνει παθητικά τη γνωστή μίζερη στασιμότητα, που αδυνατεί να τον ωθήσει σε μια σοβαρή τροχιά οικονομικής ανάκαμψης, με αποτέλεσμα σήμερα να θεωρείται ο φτωχότερος νομός της χώρας με ετήσιο κατά κεφαλή εισόδημα μόλις 11.777 ευρώ (στοιχεία έτους 2009 εκ του Υπ. Οικονομικών – www.imerisia.gr), ενώ το δημογραφικό πρόβλημα κυρίως στην περιφέρεια έχει πάρει επικίνδυνες για τον τόπο διαστάσεις. Οι υπάρχοντες κύριοι αρχαιολογικοί χώροι του Μυστρά, του Γερακίου και της Μονεμβασίας απ' ό,τι φαίνεται δεν αρκούν από μόνοι τους να σηκώσουν το βάρος ώστε να συμβεί κάτι αντίστοιχο άλλων όμοιων περιοχών της χώρας. Το υπέρτερο όλων, το οικουμενικό πνεύμα της αρχαίας δωρικής Σπάρτης, που, ενδεικτικά, επηρέασε τους ηγέτες και

τους νομοθέτες της ανεξαρτησίας των Η.Π.Α., τη Γαλλική Επανάσταση του 1789 κ.α. (History channel: «άνοδος και πτώση της Σπάρτης» – 02.01.2010) που θα μπορούσε συμπορευόμενο με τα υπόλοιπα να οδηγήσει στην ανάπτυξη την περιοχή της Σπάρτης και συνακόλουθα τούτου ίσως και ολόκληρη τη Λακωνία, ζει μεν, πλην όμως δεν είναι «ορατό» από τους επισκέπτες της σημερινής πόλης, οι οποίοι πικραμένοι από την ανυπαρξία αξιόλογων αρχαιολογικών μνημείων φεύγουν απογοητευμένοι και δεν ξανάρχονται.

Και πραγματικά, η σημερινή Σπάρτη τίποτα το αξιόλογο δεν έχει να επιδείξει στους επισκέπτες από το παρελθόν της παγκόσμια γνωστής αρχαίας πόλης. Το νέο μουσείο έχει παραπεμφθεί στις «ελληνικές καλένδες». Καμιά ανασκαφή στους χώρους όπου κατ' εκτιμήσεις βρίσκονται θαμμένες σπουδαίες κατασκευές και δείγματα του πολιτισμού της, που αν αποκαλυφθούν θα ανατρέψουν τη λαθεμένη άποψη, που σκόπιμα ίσως καλλιεργεί την ανυπαρξία τους. Το μεγάλων διαστάσεων αρχαίο θέατρό της, παραμένει ένα αξιολύπητο και εγκαταλειμμένο ερείπιο ντροπής, που εκθέτει διεθνώς την πόλη μας. Το ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος, ένα ελάχιστο δείγμα της αρχαίας πόλης, απροσβάσιμο όμως και ανεπισκέψιμο. Τα θαυμάσια ρωμαϊκά μωσαϊκά - μεταξύ των οποίων και το περίφημο της αρπαγής της Ευρώπης από τον μεταμορφωμένο σε ταύρο Δία - παραμένουν κλειδωμένα και καταχωμένα. Ο χώρος συνεδριάσεων της Απέλλας, δηλαδή το κοινοβούλιο της πολιτείας της αρχαίας πόλης μεταξύ Βαβύκας και Κνακίωνος, κατά τη Μεγάλη Ρήτρα του Λυκούργου, παραμένει απροσδιόριστος τοπικά και αζήτητος. Κανένας σοβαρός και μόνιμος πολιτιστικός θεσμός με αναφορά στα επιτεύγματα πολιτισμού της Σπάρτης, όπως λ.χ. της καθιέρωσης το πρώτον του πολιτεύματος της δημοκρατίας, της ισονομίας, της δωρεάν παιδείας, της πειθαρχίας στους νομούς κ.ά.

Ο ποταμός Ευρώτας, ο πατέρας της Σπάρτης κατά τη μυθολογία, (Ιρης κατά τους Βυζαντινούς) εγκαταλελειμμένος στο βούρκο. Με τις κατάφυτες από καλαμιές όχθες του, τα ιερά και τους χώρους άθλησης, όπου γινόταν η πνευματική και σωματική άθληση των σπαρτιατοπαίδων, να κινδυνεύουν να περιπέσουν στη τοπική λήθη. Τα ΕΥΡΩΤΕΙΑ 2009, που για πρώτη φορά διοργανώθηκαν από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας, ας ευχηθούμε να στεριώσουν και να αποτελέσουν την απαρχή της οφειλόμενης προστασίας και ανάδειξης του ιστορικού ποταμού.

Η θυσία των 300 στις Θερμοπύλες, που θα μπορούσε να αποτελέσει μέγιστο τοπικό θεσμό πολιτισμού και πνεύματος παγκόσμιου ενδιαφέροντος, παραμένει για τη σημερινή Σπάρτη ένα απλό ιστορικό γεγονός αφημένο εκτός των άλλων και στην κερδοσκοπική βουλιμία διαφόρων κινηματογραφιστών, που κατά καιρούς σκόπιμα ή μη παραποιούν επ' ευκαιρία την ιστορία. Ευτυχώς που οι Λαμείς μάς θυμήθηκαν και προσκάλεσαν το Δήμο Σπάρτης στα ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΙΑ 2009, που, απ' ό,τι φάνηκε, θα αποτελέσουν για το μέλλον σπουδαίο πολιτιστικό θεσμό για την πόλη της Λαμίας (υποσημείωση: στις εκδηλώσεις αυτές παρέστησαν ο Πρόεδρος της Βουλής εκπροσωπώντας και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, εκπρόσωποι της πολιτικής ηγεσίας και πολλοί άνθρωποι του πνεύματος).

Είναι καιρός πλέον να επανορθώσει η Πολιτεία την ιστορική αδικία σε βάρος της πόλης της Σπάρτης, πράγμα που όμως δεν πρόκειται να συμβεί, αν συνεχιστεί η μέχρι τώρα τοπική αδιαφορία και ανοχή, που εξακολουθούν να αποτελούν τις κύριες συνιστώσες μιας γενικότερα στρεβλής συντηρητικής πρακτικής της σημερινής πόλης.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας, ο Δήμος Σπάρτης, οι πολιτιστικές οργανώσεις, οι επαγγελματικοί σύλλογοι πρέπει συντονισμένα να προβάλουν και να αξιώσουν την αποκατάσταση της διαχρονικής πολιτιστικής βλάβης εις βάρος της πόλης. Οι τρεις βουλευτές μας να μπουν μπροστά. Να πάρει, λόγω των συνθηκών, ο βουλευτής του κυβερνώντος πολιτικού κόμματος κ. Α. Γρηγοράκος την πρωτοβουλία του όλου συντονισμού. Να κληθούν και οι υπόλοιποι δέκα τον αριθμό βουλευτές που κατάγονται ή συνδέονται με τη Λακωνία καθώς και ο υπουργός πολιτισμού. Και ακόμη να μην παραλειφθούν και οι γνωστοί σπουδαίοι άνθρωποι του πολιτισμού και του πνεύματος, Λάκωνες και μη.

Και ασφαλώς κάθε περί του αντιθέτου ισχυρισμός λόγω των αρνητικών οικονομικών συγκυριών που μας κατατρύχουν τούτο τον καιρό θα είναι μάλλον προσηματικός, διότι και στο παρελθόν πάντα κάποιους όμοιους λόγους επικαλείτο η Πολιτεία. Άλλωστε, οι μεγαλύτερες αρχαιολογικές ανακαλύψεις ή παρεμβάσεις στην ιστορία της χώρας έγιναν σε οικονομικά δυσκολότερες περιόδους από την τωρινή και ουδείς τότε διανοήθηκε να αμφισβητήσει την προτεραιότητά τους σε σχέση με τις υπόλοιπες κρατικές ανάγκες και υποχρεώσεις.

Η ανασκαφή και οι ανακαλύψεις στο Ξηροκάμπι, είτε υπό την εκδοχή του κύριου μυκηναϊκού ανακτόρου στην περιοχή Λακεδαίμονος, είτε και υπό την εκδοχή δευτερεύοντος τοιούτου, είναι μια πρόκληση επίδειξης σοβαρού αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όχι μόνο για το χώρο τούτο, αλλά και για τον ευρύτερο της σημερινής πόλης της Σπάρτης. Και ασφαλώς το γεγονός τούτο επικαιροποιεί τις διαχρονικά δίκαιες αξιώσεις της ως ελάχιστο αντάλλαγμα των ποικίλων προσφορών της αρχαίας πόλης στον πολιτισμό και το πνεύμα.

Το συμβάν που «τύχη αγαθή» οφειλόμενο σε μια τυχαία και άδολη καλλιεργητική επέμβαση αγρότη από το Ξηροκάμπι, το οποίο δεν διέλαθε της επιστημοσύνης της κ. Βασιλογάμβρου και έτυχε της άμεσης επέμβασής της, με αποτέλεσμα εκτός των προαναφερθέντων να είναι πιθανό να συνδεθεί και η ίδια καθώς και οι συνεργάτες της με μια ανάλογη του επιτεύγματός τους ιστορική σχέση, σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να υποτιμηθεί, ενώ η προσπάθεια συνέχισης των ανασκαφών επιβάλλεται να στηριχτεί και υποστηριχτεί πανταχόθεν.

Μίμη Σ. Κουμουτσίδη
Αναμνήσεις από την Αποκριά

Α. Η Φωτιά

«—Μωρέ θ' ανάψει και θα πεις κι ένα τραγούδι» ξεφώνισε ο Γιώργης. Η «μαρίδα» ένα γύρω άρχισε τα παλαμάκια κι ο πρόεδρος ξεφυσούσε δυνατά, τραβώντας γερές ρουφηξιές από το τσιγάρο του. Να τον κοροϊδεύει αυτόν κοτζάμ πρόεδρο ο Γιώργης του Πότη, ένα νιάναρο 15 χρόνων, πήγαινε πολύ. Ήταν όμως κι η «μαρίδα» που του έδινε πιο πολύ στα νεύρα, με τα γιουχαΐσματα και τις φωνές. Κι οι άλλοι συγχωριανοί του που σιγοκουβέντιαζαν παρέες-παρέες; Τι θα έλεγαν τάχα;

«Ε, ρε κατάντια για πρόεδρος» σκέφτηκε μέσα του. Έπρεπε να φωνάζει πιο δυνατά για να πάρει κι ο ίδιος θάρρος. «Η φωτιά δεν πρόκειται ν' ανάψει. Σας το είπα και πριν· ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ!». Έδωσε μια γερή κλωτσιά στον σωρό με τα δεμάτια και τα σκόρπισε στην πλατεία. Η «μαρίδα» άρχισε πάλι να γιουχάρει. Χάος τριγύρω.

Η αλήθεια πάντως ήταν ότι δεν τού 'ρθε έτσι του προέδρου να απαγορέψει το άναμμα της φωτιάς εκείνο το βράδυ της Κυριακής της Αποκριάς. Έλα όμως που τον είχε καταφέρει κι ο Βαρώζος, ο μεγαλύτερος ταβερνιάρης του χωριού. Όπως κάθε γιορτή, έτσι κι απόψε περίμενε πολλή πελατεία από τα γύρω χωριά. Έλα όμως που όλοι αυτοί οι μικροί διαβόλοι βάλθηκαν ν' ανάψουν φωτιά. Πού θα παρκάριζαν οι πελάτες τ' αυτοκίνητα; Θα 'πιαναν όλο το χώρο εκείνοι με τη φωτιά και τότε αντί δουλειά. Σκέφτηκε σα δικαιολογία ότι η πλατεία θα γέμιζε στάχτες κι ίσως νά 'πιανε φωτιά κανά σπίτι και πες-πες κατάφερε τον πρόεδρο να βγάλει την απαγόρευση. Είχαν πάρει και την Χωροφυλακή στο τηλέφωνο να στείλει βοήθεια κι ο πρόεδρος έμενε να φυλάει το σωρό με τα ξύλα.

Τα παιδιά στεναχωρήθηκαν. Έπρεπε να κάνουν κάτι για να φύγει ο πρόεδρος. Δε γινόταν όμως τίποτα. Δυό—τρεις, πιο μυαλωμένοι, στάθηκαν παράμερα κι έριξαν ιδέες. Ένας είπε να ορμήσουν όλοι μαζί, άλλος είπε να απασχολήσουν τον πρόεδρο ή να τον απομακρύνουν με κάποιο τρόπο. Κατάληξαν στον δεύτερο τρόπο και σκέφτηκαν το τηλέφωνο. «Να πούμε ότι τον ζητούν από την Χωροφυλακή». Πήγαν στο μακάλικο του Ρολατζή και πήραν τηλέφωνο στο καφενείο. «Δώσε μας τον πρόεδρο» είπαν. «Μια στιγμή να τον φωνάξω» είπε η κυρα-Ελένη. Την είδαν να βγαίνει και να τον φωνάζει. Ο πρόεδρος ξαφνιάστηκε «Τι να με θέλουν πάλι; Και τι θα γίνουν τα δεμάτια; Ποιος θα τα φυλάει;» αναρωτήθηκε. «Έλα, από την Αστυνομία είναι» του ξαναφώναξε η κυρα-Ελένη. Δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς. Τα παράτησε όλα κι έτρεξε με φούρια στο καφενείο.

Αυτό ήταν. Η «μαρίδα» ζωντάνεψε αμέσως. «Γρήγορα, το πετρέλαιο και τα σπύρτα». Ο Γιώργης του Πότη κατάβρεξε τα δεμάτια με το πετρέλαιο και τ' άναψε μ' ένα σπύρτο. Τα παιδιά υποδέχτηκαν την πρώτη φλόγα με αλαλαγμούς χαράς. Κι όσο φούντωνε η φωτιά, τόσο οι φωνές δυνάμωναν. Τώρα έπιασε για τα καλά και φώτισε η πλατεία. Δεν ήταν εύκολο να σβήσει. Μέσα στο καφενείο ο πρόεδρος, συνέχιζε να φωνάζει στο τηλέφωνο «εμπρός, εμπρός, μ' ακούτε;» Τίποτα, καμιά

απάντηση. Σκέφτηκε να πάρει ο ίδιος τηλέφωνο για να του εξηγήσουν. Μα σαν γύρισε κι είδε τη φωτιά να καίει, απογοητεύθηκε κι έμεινε να την κοιτάει.

Έξω η «μαρίδα» είχε αμοληθεί στα σοκάκια και στις μάντρες κι έφερε κι άλλα δεμάτια. «Μα πού βρέθηκαν τόσα πολλά;» απορούσες. «Τα είχαμε μαζέψει από χτες και τα κρύβαμε» σου απαντούσαν. Μπράβο, παιδιά, αυτό είναι προετοιμασία. Μας ντροπιάσατε εμάς που δεν κάναμε τίποτα.

Τώρα κι οι πιο ηλικιωμένοι άδειασαν τα καφενεία και μαζεύτηκαν γύρω από τη φωτιά. «Έ, τι κάθεστε και την κοιτάτε», φώναξε ο Στέφανος. «Άντε μωρέ να πιάσουμε το τραγούδι και το χορό, όπως κάναν κι οι πατεράδες μας κι οι παππούδες μας». Ο Μιχαλόκωστας άρχισε να τραγουδάει ένα παλιό τραγούδι του χορού. «Πέρδικα, ορ' αμάν, αμάν περδικούλα ημέρωνα...». Στήθηκε τότε για τα καλά ο χορός. Μικροί μεγάλοι, νιοι και γέροι, νιές και γριές στροβιλιζόνταν γύρω από τη φωτιά. Φάνηκαν και μερικοί μασκαρεμένοι που μπήκαν κι αυτοί στο χορό.

Κάποιος ταβερνιάρης έφερε ένα πεντόκιλο κρασί και κέρναγε τους χορευτές. Οι πιο ηλικιωμένοι θυμήθηκαν τα νιάτα τους. Άρχισαν να λένε καλαμπούρι και παλιές ιστορίες που τους έφερε στο νου η αποψινή φωτιά. Πλησίασε κι ο παπάς, απόκοσμος και σοβαρός με τα χέρια βαθεία χωμένα στις τσέπες του ράσου του. «Αυτά είναι ειδωλολατρικά έθιμα» είπε. Του απάντησε η φωτιά που σπρωγμένη από ένα απαλό αεράκι γύρισε κατά πάνω του. Έκανε πίσω κι έφυγε όπως ήλθε.

Ήλθαν κι οι χωροφύλακες κι έκατσαν να πιούν καφέ με τον πρόεδρο. «Τώρα δε γίνεται τίποτα» του είπαν. Ο Βαρώζος κλεισμένος στην ταβέρνα, κοίταζε από το τζάμι και κούναγε το κεφάλι του. «Σαμποτάζ» έλεγε και ξανάλεγε.

Έξω η φωτιά τριζοβόλαγε και έκανε τη νύχτα μέρα. Είχε προχωρήσει πια η ώρα πέρα από τα μισά της νύχτας, όταν οι πρώτες παρέες άρχισαν να τραβάνε για τα σπίτια τους. Άρχισε κι η φωτιά να καταλαγιάζει. Έμεινε σε λίγο ένας σωρός από θράκα και εμείς, τέσσερις-πέντε δίπλα να την κοιτάμε. Ήταν φωτιά η αποψινή όχι ψέματα. Από κείνο το βράδυ της μακρινής Αποκριάς είπαμε να μείνει κάτι απ' αυτή τη φωτιά μέσα μας. Να τη διατηρήσουμε και να την κάνουμε πιο δυνατή! Να μας ενώνει σ' όλες τις Αποκριές που θά 'λθουν.

B. Το αερόστατο

Θυμάμαι τι προετοιμασία κάναμε για τούτο το σπουδαίο γεγονός. Έπρεπε να εξασφαλίσουμε κόλλες ψιλές και αρκετές. Αν βρίσκαμε μάλιστα χρωματιστές, ήμασταν οι καλύτεροι. Και υπήρχε μεγάλος συναγωνισμός στα γύρω χωριά για το ποιοι θα φτιάξουν το πιο καλό, το πιο μεγάλο αερόστατο.

Σ' όλο το διάστημα της Αποκριάς φτιάχναμε πολλά αερόστατα. Το αποκορύφωμα όμως ήταν την τελευταία Κυριακή που από το πρωί μέχρι το βράδυ ρίχναμε πέντε-έξι. Για το κόλλημα του αερόστατου χρειαζόμασταν αλεύρι που το ζυμώνουμε με νερό σ' έναν κουβά και φτιάχναμε μια πηχτή κόλλα. Σαν στέκι για το κόλλημα και το αρμολόγημα είχαμε βρει την παλιά εκκλησία. Μεριάζαμε τα μανουάλια και τους πάγκους κι απλώνουμε τις χαρτόκολλες. Τέσσερα επί τέσσερα; Δεκαεξάρι αερόστατο. Τέσσερα επί πέντε; Εικοσάρι. Τριανταεξάρι. Ήταν οι προτιμότεροι τύποι, ελαφρές κατασκευές που σηκώνονταν εύκολα. Υπήρχαν και πιο μεγάλα, που τα είχαμε σαν τελευταίο ατού για τη μάχη με τ' άλλα χωριά. Μετά

το κόλλημα κόβαμε τη μύτη, κολλάγαμε στην κορυφή και δύο-τρεις ταινίες χρωματιστές για ν' ανεμίζουν με το πέταγμα.

Επόμενη δουλειά ήταν το φτιάξιμο του στεφανιού. Το καλάμι έπρεπε να είναι γλωρό για να λυγίζει και να κλείνει κύκλο. Γι' αυτό το σκίζαμε κατά μάκρος στα τέσσερα για να ν'ναι κι ελαφρύ. Ράβαμε το καλάμινο στεφάνι στο στόμιο του κολλημένου αερόστατου και το σταυρώναμε με σύρμα απ' όπου θα κρεμούσαμε το αναμμένο στουπί.

Τέλος πάντων, το κολλάγαμε, το σινιάραμε όσο μπορούσαμε, γράφαμε και ΠΥΡΑΥΛΟΣ ή APOLLO ή SPUTNIK και το φέρναμε στον τόπο που θα γινόταν η «εκτόξευση». Συνήθως τ' αμολόγαμε από το καμπαναριό της παλιάς εκκλησίας, αν ήταν μεγάλο. Για τα δεκαεξάρια και εικοσάρια διαλέγαμε καμιά ψηλή μάντρα, όπου ανάβαμε τη φωτιά. Τα ξύλα έπρεπε να είναι ξερά για να μη βγάζουν καπνό. Δεν έπρεπε επίσης να φυσάει πολύς αέρας, γιατί δίπλωνε το αερόστατο και καιγόταν στον αέρα. Ένας στεκόταν πάνω στη μάντρα κρατώντας το αερόστατο από τη μύτη και δυο-τρεις το κρατούσαν γονατιστοί από το στεφάνι.

Το κατέβαζαν πάνω στην αναμμένη φωτιά ώστε όλη η λαύρα να μπαίνει μέσα. Θυμάμαι που σε 3-4 λεπτά άρχιζε να πυρώνει και να καίει τα δάχτυλα εκείνου που το κρατούσε από τη μύτη. Μόλις φώναζε «καίγομαι», ήταν σημάδι πως έπρεπε να το αφήσουμε. Στο μεταξύ είχε ετοιμαστεί η ομάδα καταδίωξης με ποδήλατα και πεζούς. Αν υπήρχε και κανένα μηχανάκι, αυξάνονταν οι πιθανότητες να ξαναφέρουμε πίσω το αερόστατο.

Την ώρα που οι κάτω το άφηναν να φύγει, κρέμαγαν κι ένα αναμμένο στουπί με πετρέλαιο στο κέντρο του στεφανιού για να πυρώνει στο πέταγμα και να πηγαίνει πιο μακριά.

Με το σήκωμα έφευγε η ομάδα καταδίωξης. Βλέπαμε τι κατεύθυνση έπαιρνε το αερόστατο και το παίρναμε στο κυνήγι. Ήταν επιτυχία να το φέρουμε πίσω χωρίς ένα σκίσιμο, αλλά συνήθως φέρναμε μόνο το στεφάνι. Η πιο συνηθισμένη αιτία καταστροφής του αερόστατου ήταν τα δέντρα που εύρισκε στο πέσιμο. Οι λεπτές κόλλες σχίζονταν από τα γυμνά κλαδιά. Πολλές φορές έπεφτε σε σκεπές σπιτιών μέσα στο χωριό. Εκεί έπαιρνε φωτιά από τ' αναμμένο στουπί και οι νοικοκυράδες έβαζαν τις φωνές.

Όταν έπεφτε σε κανένα γειτονικό χωριό γινόταν μεγάλη μάχη, πολλές φορές έπεφτε και ξύλο ανάμεσα στους διεκδικητές που κατάληγε τελικά στο σχίσμο του αερόστατου.

Επειδή στην περιοχή μας φυσάνε πάντα Βοριάδες και Νοτιάδες, τα αερόστατα έπαιρναν κατεύθυνση ή προς Ανώγεια – Καλύβια ή προς Ξηροκάμπι – Αρκασάδες – Καμίνια.

Αν ένα αερόστατο το αφήναμε τρεις φορές και το φέρναμε πάλι πίσω, την τέταρτη το αφήναμε να φύγει χωρίς να το κυνηγήσουμε, «τιμής ένεκεν» δηλαδή.

Όλη αυτή η αναστάτωση για το πέταγμα του αερόστατου άξιζε τον κόπο. Ήταν μεγάλη στιγμή, όταν το αερόστατο έφευγε από τα χέρια μας κι υψωνόταν αργά αργά στον λακωνικό ουρανό.

Τώρα βλέπω όλη αυτή την ευχάριστη φασαρία με κάπως διαφορετικό μάτι. Ήταν ένα είδος συνεργασίας, μπαίναμε σ' ένα καλούπι που χρειαζόταν πολλά χέρια

και ειδικές γνώσεις, έστω και σ' αυτή την απλή μορφή. Με τη σειρά μας μεταφέραμε αυτή τη συνήθεια στους πιο νέους. Τα αερόστατα κάθε χρόνο την ίδια εποχή υψώνονταν –τουλάχιστον στο χωριό μου– για να συναντήσουν τα παιδικά όνειρα και τις δικές μας αναμνήσεις που πηγαينوέρχονταν στον ουρανό της Λακωνίας, σπρωγμένα από Βοριάδες και Νοτιάδες.

Καρδάμυλα Χίου
Γενάρης 1982

Θεοδώρου Σ. Κατσουλάκου

Η καταγωγή της οικογένειας Γεωργόπουλου

Είχαμε και παλαιότερα σημειώσει ότι σύμφωνα με την παράδοση η ξηροκαμπίτικη οικογένεια Γεωργόπουλου κατάγεται από το Αϊβαλί της Μ. Ασίας (Ν. Κ. Γεωργόπουλου, καταγωγή οικογενειών ΙΙ, Η Φάρις 39(2005) 11). Με βάση πληροφορία που εμπεριέχεται στους εκλογικούς καταλόγους (1844) που υπάρχουν στα Γενικά Αρχεία του Κράτους τούτο επιβεβαιώνεται πλήρως. Πράγματι εκεί δίπλα στο όνομα Στράτης Γεωργόπουλος, ετών 42, αναγράφεται: «Κυδωνιεύς εγκαταστημένος εις τον Δήμον Φάριδος από το 1828 και εις την Ελλάδα από το 1821, παντοπόλης». Ακόμη σε λυτό έγγραφο ο Νομάρχης Λακωνίας βεβαιώνει στις 3 Ιανουαρίου 1887 ότι ο Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος του Νικολάου είναι δημότης του Δήμου Φάριδος, ετών 41, και ασκεί το επάγγελμα του παντοπόλη.

Κυδωνιεύς, ως γνωστόν, είναι το Αϊβαλί. Και οι δύο λέξεις, ελληνική και τουρκική, σημαίνουν τόπο με κυδωνιές. Οι Κυδωνιές (Ayvalik) χτίστηκαν από Έλληνες, οι οποίοι στις αρχές της Ελληνικής Επανάστασης αριθμούσαν 30.000. Η πόλη καταστράφηκε από τον τουρκικό στρατό (2 Ιουνίου 1821), ο οποίος με τον τρόπο αυτό εκδικήθηκε την ανατίναξη τουρκικού πλοίου στην Ερεσό της Λέσβου (27 Μαΐου 1821) από τον Δημ. Παπανικολή. Όσοι Αϊβαλιώτες γλύτωσαν τη σφαγή κατέφυγαν στα νησιά και στον ελλαδικό χώρο. Κάποιοι εγκαταστάθηκαν μόνιμα στη Λακωνία, όπου ενεγράφησαν στα μητρώα των δήμων με το επώνυμο Αϊβαλιώτης. Οι απόγονοί τους συνήθως γνωρίζουν ποιο ήταν το πρώτο τους επώνυμο.

Το Αϊβαλί με τα χρόνια εποικίστηκε πάλι από Έλληνες, οι οποίοι το εγκατέλειψαν οριστικά το 1922, με την Μικρασιατική καταστροφή.

π. Γεωργίου Λάτση
**Στο Ξηροκάμπι ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Ανδρούσης
κ. Θεόκτιστος**

Την Κυριακή 17^η Ιανουαρίου 2010 στον Ιερό Ναό Αγίας Τριάδος Ξηροκαμπίου ήλθε ο Βοηθός Επίσκοπος της Ιεράς Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης Θεοφιλέστατος κ. Θεόκτιστος, ο οποίος χοροστάτησε κατά την ακολουθία του όρθρου, ευλόγησε τους άρτους και στη συνέχεια τέλεσε την Θεία Λειτουργία μετά θείου κηρύγματος.

Ο Επίσκοπος Ανδρούσης κ. Θεόκτιστος Κλουκίνας (κατά κόσμον Θεόδωρος) του Ευαγγέλου και της Χριστίνας γεννήθηκε στην Σπάρτη το 1950, όπου παρακολούθησε τις εγκυκλίους σπουδές του και εν συνεχεία σπούδασε Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Εκάφη μοναχός στην Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Στεμνίτσας Γορτυνίας την 16^η Μαΐου 1973 και την επομένη ημέρα χειροτονήθηκε διάκονος στην ίδια Ιερά Μονή. Πρεσβύτερος και Αρχιμανδρίτης χειροτονήθηκε την 4^η Δεκεμβρίου 1977 στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Μεγαλοπόλεως από τον Μακαριστό Μητροπολίτη Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως κ. Θεόφιλον. Από το 1977 έως το 1981 υπηρέτησε ως Αρχιερατικός Επίτροπος Μεγαλοπόλεως και Προϊστάμενος-Εφημέριος του Μητροπολιτικού Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Μεγαλοπόλεως και από το 1981 ως Ιεροκήρυκας της Μητροπόλεως Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως. Υπεύθυνος για την πνευματική κίνηση της Μητροπόλεως επί 36 συνεχή έτη, ενώ άσκησε το λειτούργημα του Θεολόγου Καθηγητή στο Γυμνάσιο-Λύκειο της Μεγαλοπόλεως για μία 25ετία. Η χειροτονία του σε Επίσκοπο τελέστηκε την 25^η Οκτωβρίου 2009 στον Ιερό Ναό Οσίου Νίκωνος Σπάρτης από τον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερώνυμο, με την συμμετοχή του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Ευσταθίου και πολλών Μητροπολιτών.

Στο τέλος της Θείας Λειτουργίας ο Εφημέριος και Αρχιερατικός Επίτροπος Ξηροκαμπίου Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Λάτσης καλωσόρισε τον Θεοφιλέστατο ως εξής:

«Μεγάλη τιμή, χαρά και ευλογία, αγαπητοί μου χριστιανοί, αποτελεί σήμερα για την ενορία μας η παρουσία του Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Ανδρούσης κ. Θεοκτίστου, ο οποίος με την ευλογία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας ήλθε εδώ σε αυτόν τον περικαλλή ενοριακό ναό του Ξηροκαμπίου, τον οποίο οι πρόγονοί μας ξεκίνησαν να κτίζουν το 1896, τέλεσε την Θεία Λειτουργία και κήρυξε τον θείο λόγο.

Χαιρόμαστε δια την παρουσία σας, Θεοφιλέστατε, και μαζί με εμάς χαιρείται και όλη η Μητρόπολή μας, διότι πριν από 3 μήνες ένα δικό της τέκνο, που γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Σπάρτη, αναδείχθηκε κατόπιν ψηφοφορίας των μελών της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος βοηθός Επίσκοπος της Ιεράς Μητροπόλεώς μας με τον τίτλο της πάλαι ποτέ διαλαμπύσσης Επισκοπής Ανδρούσης.

Επιστρέφετε ελέω Θεού στον τόπο σας, Θεοφιλέστατε, και καλείστε ως διάκονος της Εκκλησίας μας να συνδράμουμε τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας στο πλούσιο έργο, που 30 χρόνια τώρα έχει επιτυχώς αναπτύξει στην Μητροπολιτική μας περιφέρεια, όντες βέβαιοι ότι χάρη στην πολυσχιδή προσωπικότητά σας αλλά και στην πολυετή εμπειρία σας ως Ιεροκήρυξ της γειτονικής μας Μητροπόλεως Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως θα επιτύχετε τα μέγιστα στο πνευματικό έργο και αυτής εδώ της Μητροπόλεως.

Θεοφιλέστατε, με μεγάλη χαρά και με επικεφαλής τον κ. Δήμαρχο σας υποδεχόμαστε για πρώτη φορά στην ενορία μας που είναι έδρα της Αρχιερατικής Επιτροπείας Ξηροκαμπίου και έδρα του Δήμου Φάριδος, ευχόμενοι όπως θεοφιλώς συνδιακονήσετε το ποίμνιο της Μητροπόλεώς μας, ημών αναφωνούντων Χριστώ τω αθανάτω Βασιλεί και Θεώ ημών, Θεοκτίστω τω αξίω Επισκόπω πολλά τα έτη. Άξιος!!!

Στη συνέχεια ο Θεοφιλέστατος δεξιώθηκε τους πιστούς στο Ενοριακό Πνευματικό Κέντρο με την παρουσία του Δημάρχου Φάριδος, της προέδρου του Συλλόγου Κυριών Ξηροκαμπίου «η Αγία Τριάς», των Εκκλησιαστικών Συμβούλων καθώς και των Ιεροψαλτών του Ιερού Ναού.

Ηλία Γ. Αποστολάκου

Η βρύση Ροδάφ(ι)να του Παλιοχωριού

Παλαιότερα υπήρχε μια μαρμαρένια βρύση στην άκρη του χωριού, λίγο πιο πάνω από τα τελευταία σπίτια προς το νεκροταφείο του Αη-Λιά. Η περιοχή εκεί ονομάζεται Περιβόλι. Το νερό έτρεχε μέσα σε μια μαρμαρένια σκάφη, στην οποία πότιζαν οι χωριανοί τα άλογα. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας οι κάτοικοι του χωριού έριξαν υδράργυρο στο νερό της βρύσης και δηλητηριάστηκαν οι Τούρκοι και τ' άλογά τους. Η βρύση σήμερα δεν σώζεται και η σκάφη βρίσκεται χωμένη σ' ένα χαντάκι στην περιοχή Λιτρίβα στο κέντρο του χωριού. Στον χώρο όπου ήταν η βρύση υπάρχουν ακόμα ροδάφνες. Προφανώς από κει προκύπτει η ονομασία της βρύσης.

Οι πληροφορίες μού δόθηκαν από τον συγχωριανό μου Παναγιώτη (Παναή) Αποστολάκο του Ηλία, 95 ετών σήμερα, ο οποίος τα είχε ακούσει από τον παππού του Ιωάννη Αποστολάκο (Μελέ).

Δημητρίου Γ. Πρέβα

Τα χωριά του Δήμου Φάριδος κατά την Τουρκοκρατία

Η χώρα μας δεν είναι σαν τις άλλες χώρες. Είναι φορτωμένη με μεγάλη ιστορική μνήμη και μακρόχρονη πολιτιστική παράδοση. Τη χώρα μας έχουν επισκεφτεί κατά καιρούς πολλοί ξένοι περιηγητές και χρονικογράφοι. Έχουν γράψει σημαντικοί λογοτέχνες και ποιητές, υμνώντας την παρουσία της στο πέρασμα του χρόνου.

Το 1453 οι Τούρκοι κυρίεψαν την Κωνσταντινούπολη. Το 1460 το Δεσποτάτο του Μυστρά. Η ζωή, η τιμή και η περιουσία των Ελλήνων βρίσκονταν στην κρίση των αλαζονικών Τούρκων, οι οποίοι θεωρούσαν τους σκλαβωμένους τα πιο ταπεινά πράγματα του κόσμου. Γι' αυτήν την ταπείνωση όσοι μπόρεσαν έφυγαν σε ελεύθερες χώρες. Άλλοι κατέφυγαν στα ορεινά. Λίγοι έμειναν στα καμποχώρια μαζί με τους Τούρκους.

Θέλοντας να ζωντανέψω ένα κομμάτι από τη ζωή των κατοίκων αυτού του τόπου, από τα χωριά που είναι σήμερα και από αυτά που δεν υπάρχουν πια, όπως η Κάκαρη, του Φλόκα, το Ζαΐμακι, η Παλιόχωρα, παρουσιάζω τα παρακάτω στοιχεία.

Ο Ζαχαριάς ζήτησε από τους κοτσαμπάσηδες να του δίνουν 1000 λουφέδες για έξοδα, να πληρώνει τους συντρόφους του. Οι αγάδες τού έγγραψαν να δεχθεί όσα του προτείνουν και κατόπιν τα αυξάνουν. Ο Ζαχαριάς τούς απάντησε ότι τα παίρνει με το σπαθί του. Έτσι, κατέβηκε στον κάμπο και έκαψε επτά χωριά, αφού έδωσε καιρό στη φτωχολογιά να σώσει ό,τι μπορούσε. Έκαψε την Κάκαρη, τη

Ριζά, τη Σκούρα, του Φλόκα, το Καβουράκι, του Ζαγάνου και το Βαφειό. Την Παλιόχωρα την έκαμε ο Ιμπραήμ στις 21 Αυγούστου 1826.

Η Παλιόχωρα ήταν στην περιοχή της Παλιοπαναγιάς κοντά στο Νιχώρι, η Κάκαρη νοτιοανατολικά των Αμυκλών, το Ζαϊμάκι πεντακόσια μέτρα ανατολικά από το ελαιουργείο των Αφών Πρέβα στην Τραπεζοντή και του Φλόκα στο ενδιάμεσο Σκούρας-Λευκοχώματος.

Παρακάτω παρατίθενται δύο πίνακες, όπου καταγράφονται οι πληθυσμοί των χωριών του δήμου μας, τα οποία ανήκουν στην επαρχία Μυστρά, σύμφωνα με τις απογραφές του 1700 και του 1830.

Χωριά	1700		1830	
	Οικογένειες	Άτομα	Οικογένειες	Άτομα
Σωτήρα	46	212	69	330
Διπόταμα	42	138	22	99
Πολιάνα	36	130	4	15
Αρκασάδες	38	145	35	144
Κουμουστά	158	628	81	374
Λιακαίικα			6	29
Κατσουλαίικα			6	21
Καμίνια	11	37	11	47
Κυδωνιά	24	89	21	89
Καβουράκι			14	51
Καράσπαη			22	86
Λυκοβουνό	36	136	44	192
Κουρτσούνα	8	29	8	34
Ποταμιά	28	108	13	53
Άρνα	65	216	100	320
Κοτσαντίνα	40	72	40	72
Γοράνοι	57	166	58	281
Λιαντίνα			15	65
Παλαιοπαναγιά			10	27
Τόριζα	100	414	25	100
Τραπεζοντή	3	10	25	100
Πολοβίτσα	18	63	25	100
Παλαιοχώρι	43	180	200	800
Κάκαρη	2	9		
Μούσγα	14	43		
Λεύκη	15	43		
Νιχώρι	27	107		
Ζαϊμάκι	1	2		
Φλόκα	19	76		

Τάσου Δ. Βολτή

Η Κουμουστά των αναμνήσεων

Επιστροφή και πάλι στις αναμνήσεις των παιδιάστικων χρόνων, εκεί στην αγαπημένη Κουμουστά του τότε, που λαχτάριζε η ζωή σ' όλα τα πλάτη του όμορφου φυσικού της κόσμου.

Αφορμή για τούτο στάθηκε το σημείωμα του Παν. Τσέγκου: «Τ' αγριόγιδα του βουνού», δημοσιευμένο στο τεύχος 50 της «Φάριδος». Κι οι αναμνήσεις μου ζωντανεύουν για μια ακόμη φορά. Ο Κουμουστιώτικος Μύτικας, το οροπέδιο στου «Γκιώνη το Τουρλί», ο «Αρκουδιάς» και η Ρασίνα που κυλά τ' ασημόνερα των βουνοκορφών του Ταυγέτου, έρχονται και πάλι εμπρός μου. Και στο άπλωμα εκείνο μέχρι κάτω στο «Σκοτάκι», με το ηλιοβασίλεμα, αχολογούσαν τότε τα κυπριά ανάκατα με τα βελάσματα του κοπαδιού των γιδιών.

Ο Παντελάκης τα γύριζε αργά-αργά με το σώσιμο της ημέρας. Κι εκείνο το ατίθασο και αναποδιάρικο κοπάδι των γιδιών, σαν έγερνε ο ήλιος ψηλά απ' τα κορφοβούνια και ίσκιωνε τη ρεματιά, κανοναρχούσε με τον σάλαγο της επιστροφής του, την πορεία-γραμμή για την στρούγγα. Και ταξίδευε με τον αέρα ο αχός των κυπροκούδωνων, μαζί με τα: «τσαπ-τσαπ» και τα: «έι-έι...».

Η ώρα εκείνη του δειλινού, ήταν από τις πιο όμορφες για μένα. Με την πλάτη στον κορμό ενός δέντρου, έπαιρνα θέση εκεί στην άκρη του δρόμου, ακίνητος. Ο αχός απ' τα κυπριά όλο και πλησίαζε. Και στην πρώτη στροφή τα γκεσέμια, περήφανα και μεγαλόπρεπα, στριφτοκέρατα και πελώρια, με το κεφάλι ψηλά, αδιαφιλονίκητοι μπροστάρηδες του κοπαδιού, λίγο πιο πίσω από το πρώτο τραγί, τον αρχηγό του κοπαδιού, βάδιζαν αγέρωχα. Και ο Μπάρτζος επικεφαλής τους έστρεφε κάπου-κάπου για τον έλεγχο, βέβαιος για το ηγεμονικό του προβάδισμα. Το σύμβολο της ηγεμονίας του, ένας οκαδιάρικός κύπρος-διπλόκυπρος, με δυο παράκυπρους με διπλά γλωσσίδια, κρεμόταν στο λαιμό του, αμελητέο βάρος για το περήφανο γκεσέμι! Και η ζωντανή αλυσίδα της ακολουθίας, σε μια ιεραρχημένη γραμμή για τα άλλα τραγιά, οδηγούσε το υπόλοιπο κοπάδι, με την ενστικτώδη πεποίθηση της αδιαμφισβήτητης υπεροχής, για μελλοντική ιεραρχία, και το ακολουθούσε, με τους ήχους των κουδουνιών να συνθέτουν μια δική τους συμφωνία. Τα μικρά –σωστά αγριοκάτσικα– αδιάφορα για τη σειρά στο κοπάδι, πηδούσαν αριστερά-δεξιά πάνω από τις ριζιμιές πέτρες του δρόμου, στην άκρη του γκρεμού.

Κι όταν τα τελευταία γίδια έκλειναν την πομπή εκείνη, τότε ήταν η στιγμή να τρέξω μες τον μπουχό, μήπως και καταφέρω να κρατήσω ένα μικρό ξεμοναχιασμένο κατσίκι, στην αγκαλιά μου.

Την ώρα του αρμέγματος, εκεί στην στρούγγα στους κοκκινόβραχους, κοντά στο παμπάλαιο κοιμητήρι, παρακολουθούσα με περιέργεια τις δουλειές του τυροκομιού. Οι αδελφές του Παντελάκη, λυγρές, ακούραστες, πάντα σε κίνηση, γνώριζαν καλά τις διαδικασίες της τυροκομίας. Έλιωναν την πιτιά σε μια καρδάρα με λίγο γάλα. Αδειάζαν το μείγμα μετά στο μεγάλο χαρανί –το γανωμένο– που ήταν γεμάτο γάλα καλά ζεσταμένο, το σκέπαζαν με μια βελέντζα και το τυρί κατακαθόταν στο σκεύος. Από εκεί το μετέφεραν στα ζεμπιλια –τα τυροβολιά– μέχρι να στραγγίσει καλά.

Με λίγο πρόσγαλο που έριχναν στο τυρόγαλο που έμενε μέσα στο χαρανί, έπαιρναν το σκεύος και το τοποθετούσαν στον τρίποδα –σιδεροστιά– μέχρι να βράσει το περιεχόμενο. Τον αφρό του συγκέντρωναν με το τρυπητό –το αφροτύρι– και όταν έπηξε στα ζεμπίλια γινόταν μυζήθρα και ανθότυρο. Για να πήξει αυτό το μείγμα, στράγγιζε στις μάλλινες τσαντήλες και κρύωνε. Πάνω από τη δική μας πεζούλα, βρισκόταν το σπίτι της κυρα-μάνας της Μανδραπήλαινας. Γνήσια βουνήσια γυναίκα, Κουμουστιώτισσα, δεν στεκόταν ποτέ. Σβέλτη και αεικίνητη, πρώτη σε όλα. Το παλιό χαγιάτι, στολισμένο με τενεκεδένιες γλάστρες κατασκεπάστες με κίτρινους και γκρενά κατιφέδες, γαρύφαλλα πολύχρωμα και βασιλικά, μοσχοβολούσε και μαρτυρούσε την νοικοκυροσύνη των κοριτσιών.

Και έγενθε, θυμάμαι, τις ελεύθερες ώρες της, με τη ρόκα στο χέρι. Με φίλευε σταφύλια, σύκα και αγλάδια και τα πρωινά –συνήθεια πια– με φώναζε για να μου γεμίσει με παχύ γιδίσιο γάλα το αλουμινένιο κατσαρολάκι, που το σκέπαζε ο πλούσιος αφρός του.

Αναλογίζεται κανείς τα όμορφα εκείνα χρόνια, που άφησαν ανεξίτηλες τις τόσες ωραίες συνήθειες και έμειναν μόνον ως αναμνήσεις. Έφτασαν μερικές δεκαετίες ν' αλλάξει η ζωή μας και να λείπει η ομορφιά του κόσμου εκείνου. Η φλογέρα σίγησε- τα κυπριά βουβάθηκαν. Δεν ακούγονται πια βελάσματα κατσικιών και τα μονοπάτια χορτάριασαν. Σημεία των καιρών και της προόδου!

Κι έρχεται στις μέρες μας –τι σύμπτωση κι αυτή– ο λογοτέχνης Χρ. Μίσιος να επιβεβαιώσει του λόγου το αληθές. Αφορμή στάθηκε ένα οδοιπορικό του στο Γαλάτσι, στην Αττική γη. Εκεί έχει απομείνει ένας παραδοσιακός τσοπάνος που φιλοσοφεί ακόμη, καθώς το κοπάδι και τα άλλα οικιακά ζώα βρίσκονται κυκλωμένα από το τσιμέντο των γύρω κτισμάτων. Δεν θέλει να πιστέψει πως χάνεται ο δικός του κόσμος. Αναθυμάται το χθες, φιλοσοφεί για το σήμερα και τρομοκρατείται με τη σκέψη του αύριο!

Ο στοχαστής αυτός και συνεχιστής της πάλαι ποτέ φυσικής ζωής έδωσε την αφορμή να σκιαγραφήσει ο Μίσιος σε έναν συγκλονιστικό διάλογο μαζί του τον φιλόσοφο –τσοπάνο– του καιρού μας, καταλήγοντας στην απογοητευτική διαπίστωση που κλείνει ένα συμπέρασμα με μian αλήθεια πικρής πραγματικότητας, όταν αποφαίνεται, πως προβληματισμένος και μοναδικός απέμεινε εκεί:

«...Αυτός ο σύγχρονος Νώε που δεν ξέρει που να πάει πια την Κιβωτό του...».

Ποταμίτη

Ο Αετός Ποταμιάς, μια ζωντανή ιστορία

Στα τόσα χρόνια της ιστορίας του χωριού μας κατά καιρούς υπήρχαν αρκετές συλλογικές προσπάθειες. Αυτό όμως που άντεξε περισσότερο στο χρόνο και αντέχει μέχρι τις μέρες μας είναι η προσπάθεια της ποδοσφαιρικής ομάδας του χωριού, του Αετού Ποταμιάς. Η ιστορία της ομάδας χωρίζεται σε δύο περιόδους. Η

πρώτη περίοδος είναι από το 1974 μέχρι το 1979 και η δεύτερη από το 1984 και συνεχίζεται ως σήμερα.

Το 1974 η ομάδα για πρώτη φορά αγωνίστηκε στο τοπικό πρωτάθλημα με επίσημα δελτία, καταστατικό, σφραγίδες κτλ. Η διάκριση αυτής της περιόδου ήρθε το 1977. Η ομάδα ισοβάθμισε στην πρώτη θέση της Β κατηγορίας με τον Α.Ο. Δαφνίου. Δόθηκε αγώνας μπαράζ στο γήπεδο της Σπάρτης για την άνοδο στην Α κατηγορία. Ο Αετός ηττήθηκε με 2-1. Το 1979 η ομάδα διαλύθηκε.

Το 1984 η ομάδα κατέβηκε επίσημα και πάλι στο τοπικό πρωτάθλημα. Από τότε μέχρι και σήμερα η ομάδα συμμετέχει ανελλιπώς στα πρωταθλήματα της Β και Γ τοπικής κατηγορίας. Μιλάμε δηλαδή για μια ιστορία άνω των εικοσιπέντε χρόνων, κάτι που είναι πολύ σημαντικό για το μικρό μας χωριό. Σε αυτά τα εικοσιπέντε χρόνια έγιναν πολλά, τα οποία είναι άξια αναφοράς. Ιστορικά υπήρξαν στα τέλη της δεκαετίας του '80 και αρχές της δεκαετίας του '90 τα μεγάλα ντέρμπι ανάμεσα στον Αετό και τον Απόλλωνα Ξηροκαμπίου. Τα παιχνίδια αυτά ήταν αμφίροπα και σε πολλές περιπτώσεις υπήρχε ένταση· είχαν όμως τη γοητεία τους. Αξιοσημείωτη υπήρξε η νίκη που πέτυχε ο Αετός εναντίον του Κάστρου Μονεμβασιάς. Ήτανε το φθινόπωρο του 1989 στο γήπεδο της Ποταμιάς για το θεσμό του κυπέλλου Λακωνίας. Ο Αετός νίκησε στην παράταση 1-0. Το σημαντικό σε αυτό το παιχνίδι ήταν η διαφορά δυναμικότητας ανάμεσα στις δύο ομάδες. Ο Αετός αγωνιζότανε στη Γ κατηγορία και το Κάστρο στην Α κατηγορία. Γι' αυτό το λόγο το αποτέλεσμα έγινε θέμα στα ποδοσφαιρικά στέκια της Λακωνίας. Την περίοδο 1991-1992 ο Αετός συμμετείχε στη Β κατηγορία στον πρώτο όμιλο. Αυτήν την περίοδο η ομάδα είχε την καλύτερη συγκομιδή βαθμών, τερματίζοντας πίσω από τους πρωτοπόρους. Αξιοσημείωτο αυτής της περιόδου ήτανε ότι σχεδόν όλοι οι ποδοσφαιριστές της ομάδας ήτανε από την Ποταμιά. Αυτή η ομάδα, κατά την ταπεινή μου γνώμη, ήτανε η καλύτερη ομάδα της εικοσιπενταετίας. Την περίοδο 1997-1998 η ομάδα αγωνίστηκε στο πρωτάθλημα της Β κατηγορίας στο δεύτερο όμιλο. Συμμετέχοντας και στους δύο ομίλους της Β κατηγορίας, ο Αετός αγωνίστηκε σχεδόν σε όλα τα γήπεδα της Λακωνίας. Από τα τέλη της δεκαετίας του '90 μέχρι και σήμερα η ομάδα πέρασε δύσκολες στιγμές. Όχι μόνο δεν είχε κάποια διάκριση αλλά έφτασε και σε σημεία διάλυσης. Όμως άντεξε. Τη φετεινή περίοδο ο Αετός αναδείχθηκε πρωταθλητής στον πρώτο όμιλο της Γ κατηγορίας και μετά από πολλά χρόνια θα λάβει μέρος στο πρωτάθλημα της Β κατηγορίας. Οι ποδοσφαιριστές που πλαισιώνουνε την ομάδα δεν είναι μόνο από την Ποταμιά αλλά και από άλλα χωριά, κυρίως από το Ξηροκάμπι. Στη διοίκηση είναι λίγοι και καινοί άνθρωποι, που νοιάζονται για την ομάδα.

Κλείνοντας θα ήθελα να δικαιολογήσω τη μη αναφορά μου σε κάποιους ανθρώπους που ασχολήθηκαν με την ομάδα. Στα τόσα χρόνια της ιστορίας της ασχολήθηκαν πολλοί, άλλοι λιγότερο άλλοι περισσότερο. Θα ήτανε αδικία να θυμηθούμε κάποιους και να ξεχάσουμε κάποιους άλλους.

Δημήτρη Π. Καστάνη

Η τροφοδοσία στον Δημοκρατικό Στρατό

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει κάθε στρατός είναι η τροφοδοσία. Αυτό το πρόβλημα αντιμετώπιζε και ο Δημοκρατικός Στρατός.

Όταν ξεκίνησε το δεύτερο αντάρτικο, στην αρχή βγήκαμε στο βουνό δίχως ουσιαστική οργάνωση. Ήμασταν μικρές ομάδες σκόρπιες. Τότε αντιμετωπίσαμε έντονα το πρόβλημα της τροφοδοσίας. Ήταν δύσκολο να εξασφαλίσουμε ακόμα και την καθημερινή μας τροφή. Τρώγαμε, όποτε είχαμε, ό,τι βρίσκαμε. Πατάτες από τα χωράφια, μέλι από τις κυψέλες, αγριόχορτα τα οποία βράζαμε σε κονσερβοκούτια. Περιφερόμενοι καθώς ήμασταν, περνούσαμε τη νύχτα από τα χωριά, κυρίως από εκείνα όπου υπήρχαν άνθρωποι δικοί μας, οι οποίοι μας τροφοδοτούσαν με ό,τι είχαν (ψωμί, τυρί κ.ά.). Κάποιες φορές, αναγκασμένοι από την πείνα και μην έχοντας από πού αλλού να προμηθευτούμε τροφή, μπαίναμε σε σπίτια και παίρναμε. Αυτό, βέβαια, στην ουσία λειτουργούσε εις βάρος μας, αφού μας εξέθετε στα μάτια του κόσμου.

Όταν φούντωσε το αντάρτικο ξανά, τα πράγματα άλλαξαν. Συγκροτήθηκε επιμελητεία με πλήρως οργανωμένο δίκτυο. Είχαμε στάνες, φούρνους, μαγειρεία, τυροκομεία και ό,τι άλλο χρειάζεται για την τροφοδοσία ενός στρατού. Υπήρχε συσσίτιο κανονικό με μάγειρες και καζάνια για κάθε τάγμα, κάθε λόχο. Σε περίπτωση που έπρεπε να κινηθούμε είτε λόγω σχεδιασμού είτε λόγω εχθρικής επιδρομής όλα αυτά τα τμήματα ακολουθούσαν.

Σε αρκετά σημεία, κυρίως στο βόρειο Ταΰγετο, είχαμε φτιάξει κρυψώνες, σε σπηλιές κατά κανόνα, όπου κρύβαμε τρόφιμα, ρούχα ακόμα και όπλα. Πολλές κρυψώνες είχαμε στη Λαγκάδα της Τρύπης. Είναι δύσβατα τα μέρη εκεί, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η πρόσβαση για τον αντίπαλο. Στα ορεινά χωριά της περιοχής μας (Άρνα, Γοράνους, Κουμουστά, Τόριζα, Σωρήρα κ.ά.) δεν είχαμε κρυψώνες, γιατί τα μέρη αυτά ελέγχονταν από το στρατό και τους Μάυδες.

Όταν τα πράγματα άρχισαν να παίρνουν αρνητική τροπή για μας, άρχισαν και τα προβλήματα στην τροφοδοσία. Όταν πια έσπασε το αντάρτικο, διαλύθηκε και η επιμελητεία. Όσοι μείναμε χωριστήκαμε σε μικρές ομάδες. Η εξεύρεση τροφής εξελίχθηκε στο μεγαλύτερο πρόβλημά μας. Τρώγαμε όταν βρίσκαμε. Παίρναμε από τους κήπους και τα σπίτια.

Εγώ με την ομάδα μου γυρνάγαμε στην περιοχή γύρω από τα χωριά μας, όπου γνωρίζαμε πρόσωπα και πράγματα και μπορούσαμε να βρούμε έστω και λίγο φαγητό. Μέχρι που παρουσιάστηκαμε.

Ηλία Γ. Αποστολάκου
Τα αλώνια του Παλιοχωριού

Στον ευρύτερο χώρο του Παλιοχωριού έχουν καταμετρηθεί τριάντα οκτώ αλώνια. Θα τα παραθέσω, γράφοντας πρώτα την τοποθεσία, στην οποία βρισκόταν το καθένα και δίπλα το όνομα του ιδιοκτήτη.

1. Αη-Θανάσης – Ρηγάκου Τασία του Νικολάου
2. Αη-Γιώργης – Καππάκος Δημήτρης του Γεωργίου
3. Αη-Γιώργης – Βλάχος Ηλίας του Ιωάννη
4. Κουτούπι – Σταρόγιαννης Λεωνίδα του Παντελή
5. Ψηλά Λιθάρια – Σταρόγιαννης Πανάγος του Παντελή
6. Βέργολη – Σταρόγιαννης Χαρίλης του Αντωνίου
7. Βέργολη – Σταρόγιαννης Χρήστος του Δημητρίου
8. Αη-Γιαννάκης – Μπιταξής Βαγγέλης του Λεωνίδα
9. Σύγυρα – Βλάχος Δημήτρης του Ιωάννη
10. Σύγυρα – Χατζάκος Ηλίας του Σταύρου
11. Αη-Δημήτρης – Καππάκος Θεόδωρος του Παναγιώτη
12. Καράμπελα – Βλάχος Ηλίας του Ιωάννη
13. Αμπέλια – Αποστολάκος Ηλίας του Δημητρίου
14. Σαλταφέρου – Κυπραίος Ιωσήφ του Γεωργίου
15. Περιβόλι – Μπιταξής Λεωνίδα του Λεωνίδα
16. Αη-Λιάς – Χαντζάκος Ηλίας του Σταύρου (πρώτο)
17. Αη-Λιάς – Χαντζάκος Ηλίας του Σταύρου (δεύτερο)
18. Φακή – Καππάκος Θανάσης του Λεωνίδα
19. Φακή – Βουραζέλης Βασίλης του Δημητρίου
20. Αρφάνη – Μπιταξής Γεώργιος του Παναγιώτη
21. Παλιομάντρια – Καππάκος Νίκος του Σαράντου
22. Παλιομάντρια – Καππάκος Κωνσταντίνος του Σαράντου
23. Σιροβά – Βουραζέλης Νίκος του Δημητρίου
24. Σιροβά – Τσάμπηρας Γεώργιος του Παναγιώτη
25. Σιροβά – Δούκας Ιωάννης του Σταύρου
26. Καταράχι – Καππάκος Νίκος του Σαράντου
27. Ράχη – Βουραζέλης Γεώργιος του Δημητρίου
28. Ράχη – Βουραζέλης Βασίλειος του Δημητρίου
29. Μέτου – Μπιταξής Παναγιώτης του Γεωργίου
30. Λακούλια – Αποστολάκος Σταύρος του Ηλία
31. Αη-Θόδωρος – Αποστολάκος Παναγιώτης του Ηλία
32. Λεβερδία – Ρηγάκος Στράτης του Παναγιώτη
33. Σκαμνιά – Καππάκος Δημήτρης του Γεωργίου
34. Αλωνάκι – Καππάκος Γεώργιος του Παναγιώτη
35. Αλωνάκι – Καππάκος Σαράντος του Κωνσταντίνου
36. Κρισίνα – Αποστολάκος Ηλίας του Δημητρίου (Αραβής)
37. Πηγαδούλια – Δαριώτης Σταύρος του Βασιλείου
38. Φτεριά – Αποστολάκος Παναγιώτης του Ηλία

Από τα αλώνια αυτά έξι ήταν πέτρινα, τα υπ' αριθμόν 4, 12, 15, 16, 22 και 37. Σώζονται και τα έξι αλλά όχι σε καλή κατάσταση.

Για τη συγκέντρωση των στοιχείων αυτών βασίστηκα στις μαρτυρίες των υπέργηρων συγχωριανών μου Παναγιώτη (Παναή) Αποστολάκου του Ηλία και της αδερφής του Κατερίνης χήρας Λεωνίδα Σταρόγιαννη.

Παναγιώτη Δ. Χριστοφιλάκου

Οπλοφορία

Όταν ήμουν μαθητής στο ημιγυμνάσιο Ξηροκαμπίου αρκετοί μαθητές, τα δύσκολα χρόνια του Εμφυλίου Πολέμου, οπλοφορούσαν. Ανάμεσα σ' αυτούς κι εγώ. Συχνά πυροβολούσαμε με το περίστροφο κατά διαφόρων στόχων, διαγωνιζόμενοι στο σημάδι. Κάποτε δεχτήκαμε επίσκεψη στο σχολείο μας του Ειρηνοδίκη και του Αστυνόμου, οι οποίοι μας αφόπλισαν. Το πήραμε όλοι βαριά. Εγώ, όταν γύρισα στο χωριό μου, τ' Ανώγεια, πήγα και παραπονέθηκα στον Κώστα Λαμπράκο (Λούμπα). Αυτός δεν έχασε στιγμή κι έφυγε για το Ξηροκάμπι. Βρήκε τους εκπροσώπους του νόμου, Ειρηνοδίκη και Αστυνόμο, και τους παρατήρησε: «Γιατί πήρατε το περίστροφο του παιδιού;» Δεν ξέρω πώς δικαιολογήθηκαν εκείνοι, το γεγονός είναι ότι τους πήρε το όπλο και μου το έδωσε. Εγώ το έφερα επάνω μου υπερηφάνως και συνέχισα να σημαδεύω κλαδιά, συνήθως, δέντρων...

Ανωτύμου

Εμπορικός Σύλλογος Ξηροκαμπίου *

«Την 8^η Ιουνίου ε.ε. συνελθόντα τα μέλη του Εμπορικού Συλλόγου Ξηροκαμπίου *Ο Ταΰγετος* εις γενικήν συνέλευσιν προέβησαν εις την εκλογήν διοικητικού συμβουλίου. Εψηφοφόρησαν 40 μέλη και εξελέγη: πρόεδρος ο κ. Καπετανάκος Ηλίας, αντιπρόεδρος ο κ. Λιακάκος Ηλίας και Διοικητικόν Συμβούλιον οι κάτωθι: 1) Τεκόσης Πανάγος, 2) Στεργιανόπουλος Γεώργιος, 3) Σαραντάκος Παναγ., 4) Γεωργόπουλος Κωνστ., 5) Μανδραπήλιας Απόστ., 6) Κομνηνός Ηρακλής, 7) Συκιώτης Ιω., 8) Παναγέας Ιωάννης.
Αναπληρωματικοί: 1) Παπαδάκος Γεώργιος Σ., 2) Ξηροπόδης Σταύρος, 3) Σταρόγιαννης Γεώργιος».

---

* Εφ. Εθνικός Φρουρός, 1950, αριθμός φύλλου 220.

Ζαμπετίνας Π. Σταθάκου
Στη μάνα μου

Μάνα, σου στέλνω γράμμα κι απάντηση δεν παίρνω.
Να σε ξεχάσω προσπαθώ, μα δεν το καταφέρνω.
Ανάθεμά σε, ξενιτειά, π' άνοιξες τα φτερά σου
και φύγαμε, μανούλα μου, μακριά από κοντά σου.
Εσύ δεν υπάρχουνεις πια, έφυγες μακριά μας.
Ζεις μόνο στη σκέψη μας και στα όνειρά μας.
Άγγελοι σε συνόδεψαν στο μακρινό ταξίδι
κι εσύ σιγοψιθύριζες παλαιϊκό τραγούδι:
«Έχετε γεια, ψηλά βουνά, έχετε γεια, ραχούλες,
κι όλα τα γάργαρα νερά που τρέχουν οι βρυσούλες».
Έχεις τ' αστέρια συντροφιά, τον ήλιο, το φεγγάρι
και αγναντεύεις τα βουνά για πάντα με καμάρι.

Toronto-Ontario

Συνδρομές

Για την συνέχιση της έκδοσης της Φάριδος: Βούλα Φεγγαρά-Κωδωνίδου 10€, Σταύρος Χατζάκος 10€, Ηλίας Ματθαίος 20€, Βασιλική Πουλάκου 5€, Γεώργιος Λαμπρινός 10€, Παναγιώτης και Πάτρα Γιαννοπούλου 25\$ Καναδά, Στράτης Κρητικός 10€, Ελένη Χρυσικού 5€, Γεώργιος Παπαστράτης 10€, Δημήτριος Ορφανάκος 10€, Παναγιώτης Καλότυχος 20€, Ηλίτσα Περλίγκα-Σταρόγιαννη 20€, Μήτσος Π. Καστάνης 20€, Βασίλης Πανουτσάκος 10€, Φιλίτσα Μποστταντζή 50€στην μνήμη Πέτρου και Λέλας Κατσουλάκου.

Της αγοράς

Ο Κώστας Γ. Κούρταλης, μακαρίτης τώρα, έλεγε πως, όταν ήταν μικρός, μαζί με άλλους συνομηλίκους του στη Μούσγα προσπαθούσαν να μιμηθούν τους μεγάλους και καμιά φορά κάπνιζαν. Αλλά τα δύσκολα χρόνια της Κατοχής και του Εμφυλίου πού να βρεις τσιγάρα και σπίρτα. Συνήθως έλυναν τα προβλήματά τους με καμιά γόπα. Κάποτε-κάποτε παρακολουθούσαν το Γεώργιο Β. Σολωμό, πυργοδεσπότη, ο οποίος, πηγαίνοντας στο Ξηροκάμπι κάθε απόγευμα, άναβε τσιγάρο στο σπίτι του και το πέταγε περίπου στου Αμοιρίδη το σπίτι. Οι πιτσιρίκοι τον παρακολουθούσαν σε μια απόσταση 50-60 μέτρων και μόλις πετούσε τη γόπα έσπευδαν, την έπαιρναν και τράβαγε ο καθένας μια ρουφηξιά. Ένα απόγευμα ο κύριος Γιώργος βγήκε από τον πύργο, άναψε το τσιγάρο και κατευθύνθηκε, ως συνήθως, για το Ξηροκάμπι. Όταν έφτασε στου Αμοιρίδη, σταμάτησε πέταξε το αποτσιγάρο και το πάτησε μάλιστα. Εκείνη την ημέρα, έλεγε ο Κώστας ο Κούρταλης, δεν καπνίσαμε!

Θ.Σ.Κ.

Παραμονή Χριστουγέννων του 2009. Τα παιδιά έλεγαν τα κάλαντα. Ένας συνδημότης μας, από τα περίχωρα του Ξηροκαμπίου, γνωστός για τα έντονα ολυμπιακά του αισθήματα, έβαλε και τον δυόμισι ετών δευτερότοκο γιο του να πει κι αυτός τα κάλαντα. Ήταν η πρώτη φορά που θα τα έλεγε ο μικρός και όλη η οικογένεια στήθηκε απέναντί του, περιμένοντας με ανυπομονησία και καμάρι. Ξεκίνησε ο μικρός. Ροδάνι η γλώσσα του. Φτάνοντας στο τέλος, όμως, κοντοστάθηκε για λίγο. Και εκεί που ήταν να πει «κι ο νοικοκύρης του σπιτιού» είπε «κι ο Νικοπολίδης του σπιτιού», ανακαλώντας στη μνήμη του το οικείο γι' αυτόν όνομα του πασίγνωστου τερματοφύλακα του Ολυμπιακού και της εθνικής ομάδας!

Δ.Θ.Κ.

Καλοκαίρι του 2001. Μια παρέα συγχωριανών βρέθηκε στην Σαντορίνη. Νεαροί καθώς ήταν, απολάμβαναν την έντονη νυχτερινή ζωή του νησιού. Ένα βράδυ πήγαν σ' ένα μπαράκι, το οποίο στεγαζόταν σ' ένα παλαιό διώροφο κτίριο. Το κτίριο αυτό ήταν κτισμένο σε αρκετά επικλινές μέρος. Το ισόγειο από την μέση και προς το βάθος βρισκόταν ουσιαστικά μέσα στο έδαφος και από πάνω είχε μια ωραία πέτρινη καμάρα, γεγονός που εξασφάλιζε στον χώρο αρκετή δροσιά. Κάποια στιγμή ο νεαρότερος της παρέας, ο οποίος στεκόταν στην αυλή του μαγαζιού, μπήκε μέσα για να βρει τους υπολοίπους, οι οποίοι είχαν πιάσει θέση κάτω από την καμάρα. Αφού τους πλησίασε, παρατήρησε διεξοδικά τον χώρο και σχολίασε: Δω μέσα κάνει για τυρί!

Κ.Μ.Κ.

Πένθη

Άγις Α. Κοκκορός (1918-2009)

Ο Άγις Α. Κοκκορός ταύτισε τον εαυτό του με τον πόλεμο επί μια σχεδόν δεκαετία (1940-1950). Ηγήθηκε των Γορανιτών σε μια τραγική περίοδο του ιστορικού μας βίου και πέτυχε να κρατηθεί το χωριό του ασφαλές από την επιβουλή των αντιπάλων του. Με τον θάνατό του κλείνει και μια εποχή. Τώρα τον λόγο έχει η ιστορία. Ο Άγις Κοκκορός έχει περάσει στην ιστορία και θα κριθεί ως ιστορικό πρόσωπο. Για την δράση του θα υπάρξουν διχογνωμίες. Για τα γεγονότα υπάρχουν τόσες απόψεις όσοι και οι εμπλεκόμενοι σ' αυτά. Μετά από τόσα χρόνια από την λήξη του Εμφυλίου Πολέμου έχει έρθει η ώρα να μελετηθεί η δράση του στις πραγματικές της διαστάσεις.

Γεννήθηκε το Δεκέμβριο του 1918, δύο μήνες μετά το θάνατο του πατέρα του στα μακεδονικά βουνά κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, γι' αυτό πήρε και το όνομά του.

Έμαθε τα πρώτα γράμματα στους Γοράνους και έβγαλε το οκτατάξιο γυμνάσιο Σπάρτης το 1937. Το 1940 ο πόλεμος βρήκε αυτόν να υπηρετεί τη στρατιωτική του θητεία στο αντιαεροπορικό πυροβολείο της γραμμής Μεταξά, ενώ τον αδερφό του στα βορειοηπειρωτικά βουνά. Δυστυχώς για την οικογένειά μας ο αδερφός δεν επέστρεψε, ευτυχώς για την πατρίδα έμεινε να φυλάει τα σύνορα. Ο Άγις επέστρεψε σε δύσκολες καταστάσεις. Με την προσωπικότητα και τα γράμματά του στήριξε τους Γοράνους και τους Γορανίτες που τον στήριζαν κι εκείνοι. Όλοι μαζί, Γορανίτες, Λιαντινιώτες, Πολοβιτσιώτες και Ποταμίτες προφύλαξαν τον τόπο τους από πολλά κακά μέχρι το 1949 που η πατρίς ανέπνευσε και πάλι ελεύθερη.

Για τους αγώνες του η πατρίς τον τίμησε με δύο πολεμικούς σταυρούς, τους οποίους θα πάρει ο μικρότερος Άγις. Εμείς θα ευχαριστήσουμε την πατρίδα για την τιμή που έκανε και θα της δηλώσουμε ότι η οικογένειά μας είναι και θα είναι παρούσα σε οποιοδήποτε προσκλητήριό της.

Προσέτρεξε όλους τους φίλους και συμπολεμιστές και συγχωριανούς παντού και πάντα με την προσωπικότητά του, τα γράμματά του, τις γνωριμίες του και το φτωχό πλην τίμιο βαλάντιό του. Το 1951 παντρεύτηκε τη Σταυρούλα Κοκκορού και ο Θεός τους χάρισε 7 παιδιά και 21 εγγόνια. Έζησε 92 χρόνια και είδε 91 ανοίξεις για αυτό εξήτησε να μην του φέρουμε λουλούδια παρά να προσφέρουμε

και εμείς και όποιος άλλος θέλει κάτι για κάποιους αγαθούς σκοπούς ή καθημερινές επιτακτικές ανάγκες.

Εμείς ευχαριστούμε την τύχη του που τον αξίωσε να φύγει πλήρης ημερών και χαρών. Ευχαριστούμε το Θεό για τις χαρές και τις ευτυχίες που του χάρισε απλόχερα. Ευχαριστούμε όλους εσάς που με την παρουσία σας τιμάτε τον πατέρα μας και την οικογένειά μας και σας ευχόμαστε να χαίρεστε ό,τι σας έχει χαρίσει ο Θεός.

Γεώργιος Α. Κοκκορός

Μπαρμπα-΄Αγι Κοκκορέ

[...]

Υπήρξες ένας από τους επικεφαλής των δυνάμεων του απλού λαού, του αγνού και του ανυστερόβουλου που ύψωσαν το ανάστημά τους στην χρονική και τραγική συνάμα εκείνη συγκυρία, το φθινόπωρο του 1943, όταν κινδύνεψε η ελευθερία και ταυτόχρονα αυτή η ίδια η υπόσταση της αγαπημένης μας πατρίδας, της αιματοβαμμένης Ελλάδας.

Από την στιγμή εκείνη και συγκεκριμένα, όταν ο συνταγματάρχης Δημήτριος Ψαρρός και ο Ίλαρχος Τηλέμαχος Βρεττάκος έπεφταν μαζί με τους δεκάδες άντρες τους κάτω από τα πυρά εκείνων που... τάχα θα έφερναν την Ελευθερία και την Δημοκρατία!

Όταν ουσιαστικά τότε δεν υπήρχε πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, εσείς ενθυμούμενοι τους Εθνικούς Αγώνες στους οποίους ποταμοί αίματος εχύθηκαν για να βρεθεί η Ελλάδα στην πρωτοπορία του αγώνα εναντίον των δυνάμεων του άξονα των Ιταλών και των Γερμανών, εσείς που άμεσα βιώσατε το έπος της Αλβανίας και του Ρούπελ, δεν περιμένατε, γιατί ξέρατε μέσα σας ότι το «*Salus patriae suprema lex est*»: Η σωτηρία της πατρίδας είναι ο υπέρτατος νόμος!

Εσύ και η ηρωική γενιά σου στις 10-12 Οκτώβρη του 1944 στην μάχη του Μυστρά κάτω από την βυζαντινή καστροπολιτεία των Παλαιολόγων επολεμήσατε και στείλατε ένα πολύ δυνατό μήνυμα και ταυτόχρονα δώσατε ένα ηχηρό ράπισμα σε μια ηγεσία χρεοκοπημένη που περίσσευε στην *Cava dei Tygreni* της Ιταλίας τις ίδιες εκείνες ημέρες να επιστρέψει στην Αθήνα για να μοιράσει οφίτσια, αξιώματα και μονέδα, όταν εσείς ματώνατε και ξαναματώνατε στην μάχη εκείνη, η οποία ήτο καθοριστικής σημασίας, τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και σε πανελλαδικό, για τα μετέπειτα γεγονότα πολιτικά και στρατιωτικά των ετών 1945-49. [...]

Επειδή συμβαίνει να μελετώ την ιστορία εκείνης της όντως παραγμένης εποχής, όσα λέγω τα έχω ζυγίσει πάρα πολύ και είναι απόρροια μιας πολυετούς ενασχόλησης μου με τα γεγονότα της δεκαετίας του 1940, επειδή επίσης θεωρώ ότι ελλείπει ελεγκτικού και ανατρεπτικού αντιλόγου αφήθη επί τόσες δεκαετίες να οργιάζει η λαιμορμία και η λασπολογία εναντίον της γενιάς εκείνης που ουσιαστικά έσωσε την Ελλάδα από τον ολοκληρωτισμό, αφού περίτρανα δικαιώθηκε το 1989, όταν έπεσε σαν χάρτινος πύργος το σαθρότατο οικοδόμημα του δήθεν «υπαρκτού σοσιαλισμού», αυτός ο λόγος μου δεν μπορεί να μπει στα οποιαδήποτε στενά όρια

του οιουδήποτε κόμματος, γιατί πιστεύω ότι εκφράζει την συντριπτική πλειονότητα του λαού μας, το 90% και πλέον.

Σήμερα που η πολιτική μας ζωή βολοδέρνει μέσα στον καιροσκοπισμό και στον αριθμισμό πάλι βλέπει ο λαός μας εμβρόντητος την ηγεσία του να πραγματοποιεί... το ταξίδι του Χριστόφορου Κολόμβου, ο οποίος δεν ήξερε πού πήγαινε και εκεί που έφτασε δεν ήξερε πού βρισκόταν.

Ας είναι, αγαπητοί μου, αυτός ο επικήδειος το άναμμα ενός καντηλιού στην μνήμη των ηρώων και των μαρτύρων, μιας στρατιάς ανθρώπων που έπεσαν μαχόμενοι ή δολοφονημένοι με το όραμα της ένδοξης και μεγάλης Ελλάδας.

Μπαρμπα-Άγι,

εμείς που σήμερα σε κατευοδώνουμε είμαστε πεπεισμένοι ότι θα μεταφέρεις όχι μόνο χαιρετίσματα, αλλά και ευγνώμονες ευχαριστίες σε όλους τους συμμαχητές σου.

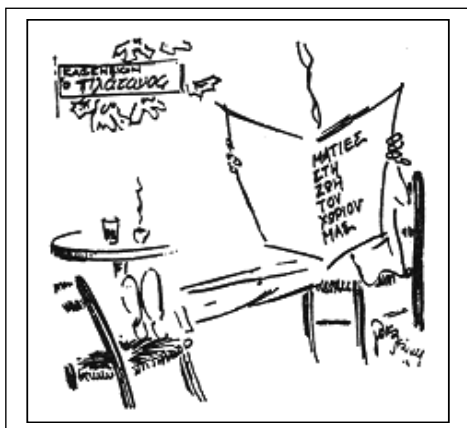
Τελειώνοντας θα ήθελα να εκφράσω τα εκ βαθέων συλλυπητήριά μου σε όλα τα μέλη της οικογένειάς σου.

Καλό ταξίδι

Μπαρμπα-Άγι Κοκκορέ!

*Πάνος Κ. Μηνακάκης
Φιλολόγος*

Υ.Γ. Ο επικήδειος αυτός γράφτηκε στις 18 Νοεμβρίου 2009 στο πατρικό μου σπίτι στα Σοχιάτικα Καλύβια και εκφωνήθηκε την επομένη στην κηδεία του θανόντος στους Γοράνους.

Τα νέα μας

Ξηροκάμπι

Γάμοι: Η Ευγενία Διαμαντάκου του Παναγιώτη παντρεύτηκε τον Σωκράτη Ζούχο του Παναγιώτη.

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Νικόλαος Γεωργόπουλος του Κωνσταντίνου ετών 63.

Παλιοπαναγιά

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Λεωνίδας Γιαννόπουλος του Κωνσταντίνου ετών 87, Δήμος Βλαχάκος του Πέτρου ετών 79, Ελένη Τσίτσου χήρα Γρηγορίου ετών 97.

Ανώγεια

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Ευστράτιος Παυλάκος του Ηλία ετών 87,

Σταυρούλα Σταθάκου χήρα Δημητρίου ετών 89.

Λευκόχωμα

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Παναγιώτα Παναγιωτοπούλου χήρα Λεωνίδα ετών 74, Μαρία Πλαγάκη χήρα Παναγιώτη ετών 82.

Καμίνια

Γάμοι: Η Πολυξένη Μπατσάκη του Τριαντάφυλλου παντρεύτηκε τον Ιωάννη Κρητικό του Ευστρατίου.

Θάνατοι: Απεβίωσε η Μαρία Ελευθεριάδη χήρα Σταύρου ετών 99.

Ποταμιά

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Αντώνιος Παπαδάκος του Χρήστου ετών 96.

Πολοβίτσα

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Παναγιώτης Τζενετάκος του Δημητρίου ετών 88.

Γοράνοι

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Παναγιώτα Δούκα χήρα Ιωάννη ετών 84, Ευαγγελία Ζερβούλια του Δημητρίου ετών 85.

Κουρτσούνα

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Λεωνίδας Αλικάκος του Κωνσταντίνου ετών 97.

Βιβή Ξ. Κωτσιτοπούλου

